

Original Article

The Role of Neuterization in the Welfare of Urban Animals, Comparative Study of Iran, Europe, Latin America

Shima Arab Asadi ^{*1}, Nafise Maktabi ²

¹ Assistant Professor, Department of International Law, Faculty of Law and Political Science, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

² PhD student in Private Law, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran.

[20.1001.1.24237566.1403.8.1.10.1](https://doi.org/10.22080/LPS.2023.26226.1571)

10.22080/LPS.2023.26226.1571

Received:

August 28, 2023

Accepted:

October 20, 2023

Available online:

November 28, 2023

Keywords:

Neuterization, Animal Rights, Animal Welfare, Urban Animals, Birth Control, Free Dogs

Abstract

Some ethicists believe that the philosophy of animal rights considers the sterilization/neuterization of animals as a violation of the principle of respect for them, and therefore Trap-Neuter Return (TNR) programs are also impermissible. Because it seems that this act violates the natural rights and freedoms of animals including the right to reproduce. This article, with descriptive-analytical method, aims to investigate the impact of neuterization on the welfare of urban animals by referring to the theoretical foundations of animal rights and welfare, while describing the laws and executive procedures in the countries under discussion. In response, the present research shows that the approach of animal welfare under certain conditions considers it justifiable to harm some animals (human or non-human) in order to prevent further harm to others. Based on the philosophy of animal rights, causing less harm to some animals to prevent more harm to others, as envisioned in TNR programs, is more compatible with considering the intrinsic value of both categories. Neutered urban animals can be accepted while they have value in their own right. The experience of European and Latin American countries also confirms this opinion. Although the methods of the pioneering countries are implemented to some extent in Iran, in Iran, TNR programs in line with animal welfare has received less attention. The purpose of this article is to investigate the legitimacy and then the impact of neuterization on the welfare of urban animals with descriptive-analytical method, while describing the laws and enforcement procedures in the countries under discussion. The method is to collect library and field materials (interview), during which the existing problems will be examined and suggestions will be made to solve them based on successful measures. As a result, first the concept of animal welfare and the related approaches, the advantages and disadvantages of neuterization will be described and then the experience of the countries in question will be discussed.

*Corresponding Author: Shima Arab Asadi

Address: Department of International Law, Faculty of Law and Political Science, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

Email: Sh.arabasadi@umz.ac.ir

Extended Abstract

1. Introduction

Some ethicists believe that the philosophy of animal rights considers the sterilization/neuterization of animals as a violation of the principle of respect for them, and therefore Trap-Neuter Return (TNR) programs are also impermissible. Because it seems that this act violates the natural rights and freedoms of animals. In response, the present research shows that the approach of animal welfare under certain conditions considers it justifiable to harm some animals (human or non-human) in order to prevent further harm to others. Based on the philosophy of animal rights, causing less harm to some animals to prevent more harm to others, as envisioned in TNR programs, is more compatible with considering the intrinsic value of both categories. Neutered urban animals can be accepted while they have value in their own right. The experience of European and Latin American countries also confirms this opinion. Although the methods of the pioneering countries are implemented to some extent in Iran, in Iran, TNR programs in line with animal welfare has received less attention.

2. Method

The purpose of this article is to investigate the legitimacy and then the impact of neuterization on the welfare of urban animals with descriptive-analytical method, while describing the laws and enforcement procedures in the countries under discussion. The method is to collect library and field materials (through interviews), during which the existing problems will be examined and suggestions will be made to solve them, based on the successful measures taken in pioneering countries. As a result, first the concept of animal welfare and its related

approaches, the advantages and disadvantages of neuterization will be described and then the experience of the countries in question will be discussed.

3. Results

From the point of view of animal rights, Neuterization restricts the right of animals to reproduce. However, if there are no other reasonable options, preventing the birth of unwanted animals can better guarantee the well-being of both animal and human populations.

Of course, the use of Neuterization methods in population control should be accompanied by evidence that shows that this method is effective in the target area and is carried out with adequate veterinary standards, pain management and nursing care. The experience of the pioneering countries in the field of animal rights protection shows that nowadays sterilization has become one of the realistic and fruitful solutions for the welfare of urban animals. Comparative studies in Europe and Latin America show the effectiveness of this method in the long term.

The practical experiences of countries and the theoretical foundations of animal welfare indicate that in situations where idealism is not possible and animals are under threat, it is better to understand the current reality and look for the best solution instead of proposing idealistic ideas. In this situation, the difference between the terms animal rights and animal welfare can be understood. Reproduction is an animal's right; Neuterization is a factor to ensure the animal's well-being. In this way, the birth of animals that may die a few days after birth will be prevented, otherwise they will be sick all their life or hunger and thirst will cause their death. In fact, by neutering

an urban animal, future suffering and pain is prevented. On the other hand, by comparing extermination and Neuterization, it is easy to choose Neuterization as a more humane method.

4. Conclusion

Living animals cannot be deprived of life, but preventing the unwanted birth of animals makes these animals suffer less painful deaths. It should also be seen whether the animal can live comfortably and without pain after Neuterization. Therefore, one should not only think about preventing the increase in the population of urban animals, but also pay attention to their well-being and comfort during their lifetime. Comparative studies in Europe and Latin America show the effectiveness of this method in the long term.

Although the methods of the pioneering countries are implemented to some extent in Iran under the guidelines for controlling the population of stray dogs; However, in Iran, the Neuterization programs in line with animal welfare has received less attention. In addition, in Iran's legal system, there are no protective laws based on the welfare of animals and the criminalization of certain acts against

them. Despite the legal gap and many restrictions, several non-governmental organizations and shelters have been established in Iran, which support the rights of urban animals and strive for vaccination, treatment, Neuterization and care for them. Nevertheless, it should be noted that protecting the rights and welfare of animals in Iran requires the provision of more progressive legal and organizational arrangements, which hopefully will be realized in the near future with the efforts of the civil society and the government.

Funding

There is no financial support for this research.

Authors' contribution

The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. The authors approved the content of the manuscript and agreed on all legal aspects of the research.

Conflict of interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

The authors appreciate all the scientific consultants in this paper.

علمی پژوهشی

جایگاه عقیم‌سازی در رفاه حیوانات شهری؛ بررسی تطبیقی حقوق ایران، اروپا، امریکای لاتین

شیما عرب اسدی^{۱*}، نفیسه مکتبی^۲

^۱ استادیار گروه حقوق بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.
^۲ دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

[20.1001.1.24237566.1403.8.1.10.1](https://doi.org/10.22080/LPS.2023.26226.1571)

10.22080/LPS.2023.26226.1571

چکیده

برخی از اخلاق‌گرایان عقیده دارند که فلسفه حقوق حیوانات، عقیم‌سازی/خنثی‌سازی حیوانات را ناقض اصل احترام به حقوق آنان می‌داند و بنابراین برنامه‌های کنترل مولید (TNR) نیز غیرمجاز هستند؛ چرا که به نظر می‌رسد این عمل ناقض حقوق و آزادی‌های طبیعی حیوانات، از جمله حق بر تولیدمثل است. مقاله حاضر با روش توصیفی-تحلیلی در صدد آن است که با استناد به مبانی نظری حقوق و رفاه حیوانات، تاثیر عقیم‌سازی در رفاه حیوانات شهری را ضمن شرح قوانین و رویه‌های اجرایی در کشورهای مورد بحث، بررسی نماید. روش گردآوری مطالب کتابخانه‌ای و میدانی (مصاحبه) است که طی آن معضلات موجود بررسی و پیشنهادهایی برای رفع آن براساس اقدامات موفقیت‌آمیز ارائه خواهد شد. بر این اساس ابتدا مفهوم حقوق و رفاه حیوانات، رویکردهای مبتنی بر آن‌ها، و مزایا و مضرات عقیم‌سازی شرح داده شده و سپس به تجربه کشورهای مورد نظر پرداخته خواهد شد. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که رویکرد رفاه حیوانات تحت شرایط خاصی، صدمه زدن به برخی از حیوانات (انسانی یا غیرانسانی) را قابل توجیه می‌داند، تا بدین وسیله از آسیب بیشتر به دیگران جلوگیری شود. از دیدگاه رفاه حیوانات، ایجاد آسیب کمتر به برخی از حیوانات برای جلوگیری از آسیب بیشتر به دیگران، همان‌گونه که در برنامه‌های TNR پیش‌بینی شده است، با در نظر گرفتن ارزش ذاتی هر دو دسته سازگارتر است. تجربه کشورهای اروپایی و امریکای لاتین نیز تصدیق می‌نماید که عقیم‌سازی امروزه به یکی از راهکارهای واقع‌گرایانه و نتیجه‌بخش در تامین رفاه حیوانات شهری بدل شده است. در ایران، نظام‌مندی برنامه‌های کنترل مولید در راستای رفاه حیوانات کمتر مورد توجه بوده است، اگرچه در دستورالعمل کنترل جمعیت سگ‌های ولگرد ابلاغی از سوی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و در عملکرد داوطلبانه‌ی پناهگاه‌های حیوانات به لزوم عقیم‌سازی حیوانات توجه شده است.

تاریخ دریافت:

۰۶ شهریور ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۲۸ مهر ۱۴۰۲

تاریخ انتشار:

۰۷ آذر ۱۴۰۲

کلیدواژه‌ها:

عقیم‌سازی، حقوق حیوانات، رفاه حیوانات، حیوانات شهری، کنترل مولید، سگ‌های آزاد

* نویسنده مسئول: شیما عرب اسدی

ایمیل: Sh.arabasadi@umz.ac.ir

آدرس: گروه حقوق بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی،

دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.

۱ مقدمه

حیوانات شهری حیواناتی هستند که آزادانه در سطح شهر زندگی می‌کنند مانند انواع سگ، گربه و پرندگان. این حیوانات سرگردان و بدون پناهگاه و محل سکونت معین هستند و معمولاً از زباله و پسماندها تغذیه می‌کنند و به یکی از اجزای جدایی‌ناپذیر زندگی ما انسان‌ها تبدیل شده‌اند. آن‌ها خودشان را با طبیعت زندگی شهری وفق داده و برای بقا در همین شرایط خودشان را منطبق کرده‌اند. امروزه شاهد افزایش جمعیت حیوانات شهری هستیم در حالی که این حیوانات از حداقل استانداردهای نگهداری و رفاه نیز برخوردار نیستند. (khoshyari & majdi, 2013: 7)

حیوانات شهری، می‌توانند در محیط‌های شهری، پیرامون سکونتگاه‌های انسانی زندگی و رشد کنند. برخی از این حیوانات، هم‌زیست انسان^۱ هستند، از نظر بوم‌شناختی با آنها مرتبط‌اند و حتی تکامل یافته‌اند تا کاملاً به زیست‌گاه‌های انسان وابسته شوند به گونه‌ای که برای مثال برخی از آنها نمی‌توانند در زمستان خارج از پناهگاه‌هایی که توسط سکونتگاه‌های انسانی ارائه می‌شوند زنده بمانند. (Aronson et al., 2014: 2). به عنوان مثال، امروزه جمعیت جهانی سگ‌ها حدود ۷۰۰ میلیون تا یک میلیارد قلاده تخمین زده می‌شود این تعداد شامل کل جمعیت سگ‌های جهان است (Belsare & Vanak, 2020: 1). از این میان، تقریباً ۷۵٪ از جمعیت سگ‌های جهان، سگ‌های بلاصاحب و آزاد هستند و بیشتر در آمریکای لاتین، آفریقا و آسیا

زندگی می‌کنند. (1: Mondal et al., 2023) حیوانات آزاد شهری، اغلب به دلیل کمبود منابع و یا مراقبت‌های لازم برای حفظ هر یک از پنج آزادی خود، از نظر بهداشت و رفاه بسیار ضعیف هستند. به علاوه، ممکن است آنها در انتقال بیماری تهدید قابل توجهی برای سلامتی انسان باشند. پنج آزادی مذکور شامل موارد ذیل است:

۱. آزادی از گرسنگی و تشنگی، تأمین کافی آب و غذا برای حفظ سلامتی و انرژی.
  ۲. رهایی از رنج با فراهم آوردن محیط مناسب.
  ۳. رهایی از درد، آسیب و بیماری و تشخیص سریع و بهبودی.
  ۴. آزادی بیان رفتار طبیعی، فضای کافی، امکانات صحیح و نزدیکی یک گروه مناسب از نوع حیوان.
  ۵. رهایی از ترس و پریشانی، جلوگیری از رنج روحی با اطمینان از شرایط مناسب و درمان (Gena, 2017: 377).
- به عنوان مثال، رشد کنترل نشده جمعیت سگ‌ها، به عنوان یکی از بارزترین مصادیق حیوانات شهری، می‌تواند تأثیر منفی بر سلامت عمومی و همچنین مشکلات اقتصادی اجتماعی، سیاسی و رفاهی فراوانی را برای محیط زیست انسانی و طبیعی به دنبال داشته باشد (Downes et al., 2011; OIE, 2016; Salamanca et al., 2009).
- خلاصه ای از مشکلات ناشی از سگ‌های آزاد شهری در جدول ۱ آورده شده است.

¹ Synanthrope

جدول ۱: - مشکلات مرتبط با سگ‌های آزاد شهری (Guseva, 2013)

عامل	سگ‌ها
سلامت عمومی ۱. زئونوز - انتقال بیماری ۲. بروز گزش	- ۱۰۰ بیماری مشترک بین انسان و دام شناسایی شده است که با درجه‌های مختلف شدت در موقعیت‌های مکانی گوناگون متفاوت است. - سگ‌ها ممکن است مسئول وقوع گزش باشند. - انتقال هاری
آلودگی محیطی	- رسوب دفع در نزدیکی یا در مناطقی که مردم در آن ساکن هستند. - آلوده کننده های احتمالی ژنتیکی جمعیت وحشی
عوامل مزاحم	- سر و صدا: پارس، زوزه، تعاملات تهاجمی - بو/زیبایی‌شناسی: علامت گذاری ادرار به صورت ارضی، آلودگی مدفوع و رسوب ادرار در حین دفع در محیط.
حیات وحش	- شکار پستانداران وحشی کوچکتر
خسارت به دارایی و دام	- در نتیجه حوادث - شکار حیوانات اهلی یا دام
رفاه حیوانات	- آسیب ناشی از تصادفات رانندگی - آسیب ناشی از تقابل تهاجمی در حین رقابت برای منابع محدود - سوءتغذیه به دلیل محدود بودن منابع غذایی مناسب - حساسیت به بیماری - روش‌های غیرانسانی در اقدامات کنترل سگ‌های سرگردان - آزار و اذیت / سوءاستفاده عمدی توسط اعضای جامعه

از حیث پیشینه پژوهشی، در منابع فارسی به مسئله عقیم‌سازی حیوانات از دیدگاه حقوقی و هم-چنین زیست‌شناختی پرداخته نشده است. به‌واقع یکی از دلایل اصلی پرداختن به این موضوع، خلاء ادبیات حقوقی موجود در این خصوص بوده است. در نوشتگان فارسی به موضوع حقوق حیوانات (به-ویژه با رویکرد تطبیقی) نیز چندان پرداخته نشده است و نویسندگان حقوقی به‌رغم تغییر دیدگاه جامعه، هم‌دلی لازم را نسبت به تولید ادبیات فارسی نشان نداده‌اند؛ و یا بهتر است بگوییم این موضوع در اولویت‌های پژوهشی حقوق‌دانان و پژوهشگران حقوقی ایرانی نبوده است. عمده منابع فارسی (کتاب) در حوزه حقوق حیوانات، ناظر بر حقوق حیوانات در منابع اسلامی بوده و مقالات فارسی موجود نیز عمدتاً به حقوق حیوانات از منظر اسلام یا فقه اسلامی اختصاص دارند. در سال‌های اخیر برخی از

در نتیجه‌ی موارد گفته شده، تهیه استراتژی‌های پایدار و طولانی مدت برای مقابله موثر با کنترل جمعیت حیوانات آزاد شهری نه تنها برای محافظت از انسان در تماس با آن حیوانات بلکه برای محافظت از سلامتی و رفاه خود حیوانات نیز ضروری است (WHO/WSPA, 1990; ICAM, 2007).

تمایز در مفاهیم حقوق حیوانات و رفاه حیوانات نشان می‌دهد که حقوق حیوانات امری ثابت و مربوط به همه‌ی حیوانات است اما رفاه حیوانات با توجه به نوع حیوان و شرایط زندگی وی تعیین می-شود. به‌طورمثال یکی از حقوق مسلم حیوانات حق زاد و ولد و تولید مثل است، اما در مورد حیوانات شهری، عقیم‌سازی، به معنی حذف منابع هورمون-های کنترل کننده تولید مثل، می‌تواند یکی از راه‌های تامین رفاه این حیوانات محسوب شود.

۲ حقوق حیوانات

از آنجایی که هدف مقاله حاضر بررسی جایگاه عقیم‌سازی در رفاه حیوانات شهری است، ضروری است پیش از تحلیل دو متغیر اصلی پژوهش یعنی عقیم‌سازی و رفاه حیوانات شهری، مبحث حقوق حیوانات که پیش‌زمینه فهم این اثرگذاری است مورد بررسی واقع شود. لازم به ذکر است موضوع رفاه حیوانات به موازات حقوق حیوانات و باهدف شناسایی راهکارهای متکثر در رفع نیازهای زیستی و حمایتی حیوانات مطرح شده‌است. به تعبیری این دو مفهوم در عین برخورداری از پیوندی وثیق، از یکدیگر متمایزند.

تمایز در مفاهیم حقوق حیوانات و رفاه حیوانات نشان می‌دهد که حقوق حیوانات امری ثابت و مربوط به همه‌ی حیوانات است، اما رفاه حیوانات با توجه به نوع حیوان و شرایط زندگی وی تعیین می‌شود.

حقوق حیوانات مکتبی است که در آن برخی یا تمام حیوانات غیرانسانی حق دارند موجودیت خود را در اختیار داشته باشند و باید ابتدایی‌ترین منافع آنها از جمله لزوم جلوگیری از رنج در نظر گرفته شود، همانند منافع مشابه انسان. حیوانات صرفاً «موجودات» جهان نیستند، بلکه از وجود خود آگاهی دارند و آنچه برایشان پیش می‌آید برای خودشان بس مهم است. به بیانی دیگر حیوانات موضوع حیات‌اند. مهم‌ترین رویکردهای حاکم بر فلسفه حقوق حیوانات «منفعت‌گرایی» و «حق محوری» است.

۲،۱ رویکرد حق محور

رویکرد «حق محور»، به فلسفه وجودی یک عمل و ذاتاً ممدوح بودن آن عمل بدون توجه به پیامدهای آن می‌نگرد و در این زمینه حیوانات را موضوعات حیات قلمداد می‌کند که باید دارای حقوقی باشند. مطابق رویکرد حق محور، تفاوتی میان انسان و حیوان وجود نداشته و این‌گونه اعلام شده است که این تفاوت‌ها تنها برای سوءاستفاده انسان از

کتاب مرجع در زمینه حقوق حیوانات، از جمله کتاب آزادی حیوانات نوشته پیتیر سینگر، از زبان اصلی به فارسی ترجمه شده است. با وجود این، در رابطه با عقیم‌سازی حیوانات و بررسی این موضوع با رویکرد حقوقی-تطبیقی نوشته‌ای به زبان فارسی موجود نیست.

مقاله حاضر با روش توصیفی-تحلیلی در صد آن است که با استناد به مبانی نظری حقوق و رفاه حیوانات، تاثیر عقیم‌سازی در رفاه حیوانات شهری را ضمن شرح قوانین و رویه‌های اجرایی در کشورهای مورد بحث، بررسی نماید. روش گردآوری مطالب کتابخانه‌ای و میدانی (مصاحبه) است که طی آن معضلات موجود بررسی و پیشنهادهای برای رفع آن براساس اقدامات موفقیت‌آمیز ارائه خواهد شد. در این راستا، این پژوهش در قالب چهار بخش می‌کوشد که ابتدا مبانی نظری و سپس تاثیر عقیم‌سازی در رفاه حیوانات شهری را از خلال تجربه اجرای برنامه کنترل موالید در کشورهای اروپایی و امریکای لاتین مورد بررسی قرار دهد. به‌واقع این پژوهش درصدد پاسخ‌گویی به این پرسش است که آیا عقیم‌سازی ناقض حقوق حیوانات شهری است یا بالعکس راهکاری در جهت تامین رفاه آنان است؟ در این راستا ابتدا مبانی نظری موجود، اعم از مفهوم حقوق حیوانات و رفاه حیوانات و رویکردهای مبتنی بر آن، به بحث و بررسی گذاشته خواهد شد. در گام بعدی تعریف عقیم‌سازی، ضرورت، مزایا و روش‌های موجود به نظر مخاطبان خواهد رسید و سپس قوانین و رویه‌های اجرایی در کشورهای پیشگام اروپایی و امریکای لاتین از دیدگاه تطبیقی مورد بررسی واقع خواهد شد. در آخر تجربه کشور ایران در حمایت از حقوق و رفاه حیوانات از نظر خواهد گذشت. طی این بررسی‌ها معضلات موجود بررسی و پیشنهادهای برای رفع آن براساس اقدامات موفقیت‌آمیز ارائه خواهد شد.

۳ رفاه حیوانات

رفاه حیوان، وضعیتی است که تلاش می‌کند با ناملايمات محیط پیرامون مقابله کند (Broom, 1986:142). به این ترتیب، رفاه حیوان به خصوصیت هر حیوان مرتبط است، در حالی که حمایت از حیوان، فعالیت انسانی است (Broom & Fester, 2015: 108). به نظر می‌رسد منطقی‌ترین راه برای حفظ حقوق حیوانات، رعایت آسایش و رفاه این موجودات باشد. آسایشی که نه تنها سلامت جسمی حیوان را تامین می‌کند، بلکه سلامت روحی حیوان را هم مدنظر داشته و به آن توجه ویژه دارد (Vakil, 2020: 216).

رفاه حیوانات از جمله نگرانی‌های مهم و رو به رشد جامعه جهانی است که با همه‌ی حیوانات خصوصاً حیواناتی که تحت کنترل و مالکیت انسان-ها-به هر دلیلی- هستند، در ارتباط است. حیوانات موجوداتی حساس‌اند به این معنی که می‌توانند درد و پریشانی را حس کنند، قادر به آگاهی نسبت به محیط اطراف، روابط با حیوانات دیگر و انسان‌ها هستند. رفاه حیوان به معنی مقابله او با شرایط زندگی است. یک حیوان در صورتی دارای شرایط رفاهی مطلوب است که در محیطی سالم و راحت با تغذیه کافی و امن زندگی کرده و بتواند رفتارهای ذاتی خود را بروز دهد، همچنین رفاه حیوان شرایطی است که موجب رنج، درد و پریشانی آن نشود.

۳٫۱ رویکردهای مبتنی بر رفاه حیوانات

رویکردهای موجود در تعریف رفاه حیوانات شامل رویکرد احساس^۱، رویکرد عملکردی^۲ و رویکرد زندگی طبیعی^۳ هستند. مطالعه این سه روش و اولویت‌های آن‌ها هنگام تعریف رفاه حیوانات، به ما در شفافیت این مفهوم یاری می‌رساند.

حیوانات خلق شده است. در این راستا، با تکیه بر ارزش ذاتی حیوانات به مثابه فرد، بر این دیدگاه تاکید شده است که حیوانات باید فی نفسه و صرف نظر از فواید مستقیم و غیرمستقیم‌شان برای انسان دارای ارزش ذاتی بوده و همانند انسان مورد توجه ملاحظات اخلاقی قرار گیرند. در نتیجه، هدف و غایت نهایی این نظام فلسفی به طور کلی، نفی و ممنوع ساختن هر گونه استفاده از حیوانات است (See: Shahbazi, 2011: 34-42).

۲٫۲ رویکرد منفعت‌گرایی

بر اساس رویکرد «منفعت‌گرایی»، برای تعیین اخلاقی بودن یک عمل، باید به میزان نفع و ضرری که آن عمل به اشخاص ذي‌نفع وارد می‌سازد، توجه داشت. اگر نتیجه نهایی سودمند باشد، عمل مزبور، عملی اخلاقی است و اگر نتیجه نهایی زیان آور باشد، عمل غیراخلاقی است. منفعت‌گرایی، اساساً در صدد برقراری نوعی توازن میان منافع است. البته نخستین مسئله این است که باید به منافع همگان توجه شود. به این ترتیب رنج و درد، برای همه رنج و درد است و این مهم نیست که مخاطب مستقیم آن کیست. صرفاً میزان درد است که به تفکیک بین دو طرف می‌انجامد. درخصوص حیوانات، هر روزی که می‌گذرد احتمال تضییع حقوق حیوانات بیشتر می‌شود، زیرا بشر با حکومت ستمگرانه خویش، آنها را از حقوقی که داشتند محروم می‌سازد. در حالی که مسئله‌ی اصلی در مواجهه با حقوق حیوانات توجه به این نکته است که آنان نیز آسیب‌پذیرند. علت آن نیز برخورداری حیوانات از هوشیاری یا خودآگاهی و ظرفیت استدلال است، به طوری که مدافعان این رهیافت معتقدند حقوق اخلاقی حیوانات به هیچ وجه از حقوق انسان کمتر نیست (See: Shahbazi, 2011: 31-33).

³ The natural living approach

¹ The feeling approach

² The functional approach

۳/۱/۱ رویکرد احساس

بر اساس رویکرد احساس، فقط انسان‌ها حساس نیستند، حیوانات نیز چنین قابلیت دارند. در قلمرو اخلاق حیوانات، مفهوم احساس در ارزیابی کیفیت زندگی حیوانات نقشی حیاتی دارد و به عنوان یک معیار نمی‌توان آن را نادیده گرفت، زیرا از مجموعه‌ای از عناصر اساسی مانند درد، گرسنگی، ناامیدی و غیره تشکیل شده است.

بهبودی اصطلاحی گسترده است که حیوانات را هم از نظر جسمی و هم از نظر روحی در نظر می‌گیرد. بنابراین، هر تلاشی برای ارزیابی رفاه باید مدارک علمی موجود در مورد احساسات حیوانات را در نظر بگیرد که می‌تواند از ساختار و عملکرد و همچنین از رفتار آن‌ها ناشی شود. این رویکرد به جنبه‌های روان‌شناختی رفاه حیوانات، و همچنین احساس و عواطف به عنوان دو عنصر حیاتی در در نظر گرفتن کیفیت زندگی حیوانات اهمیت می‌دهد. دانکن می‌گوید: نه سلامتی، نه استرس و نه وضعیت جسمانی متناسب، هیچ یک لازم و کافی نیست تا بتوان نتیجه گرفت که حیوانات از رفاه خوبی برخوردار هستند. رفاه به آنچه حیوانات احساس می‌کنند وابسته است (Brambell, 1965: 209).

رویکرد احساس ادعا می‌کند بدون شک انواع خاصی از حیوانات از نظر احساس و عواطف قادر به داشتن تجربیات ذهنی هستند. این دیدگاه رفاه را به تجربه ذهنی حیوانات محدود می‌کند. به نظر می‌رسد برخی از دانشمندان امور بهداشت حیوانات این عقیده را دارند که عملکرد بیولوژیکی مناسب برای حیوانات حساس به خودی خود مهم است. بنابراین، رویکرد احساسی حالات روحی حیوانات را جدی گرفته است و از این منظر، به نوبه خود با نگرانی برای رفاه حیوانات ارتباط نزدیک دارد. با توجه به این موضوع، باید از سلامتی، فیزیولوژی، رفتار و احساسات حیوانات مراقبت شود. کیفیت زندگی حیوانات ممکن است منافع جزئی را برای حیوانات فراهم کند، اما برای محافظت کامل از رفاه آن‌ها

کافی نیست. البته از سویی دیگر، استفاده از این اصل در عمل ممکن است به عواقب غیر منطقی و نامطلوبی نیز منجر شود (Fraser, 1997: 187).

۳/۱/۲ رویکرد عملکردی

رویکرد عملکردی بر عملکردهای بیولوژیکی حیوانات تأکید دارد. در این زمینه، رشد، تولید مثل، بیماری‌ها، سوءتغذیه و صدمه به حیوانات عواملی حیاتی تلقی می‌شود. به گفته بروم، «رفاه [ضعیف] در شرایطی اتفاق می‌افتد که وضعیت جسمانی متناسب افت کرده و یا نشانه‌های روشنی از افت آن وجود دارد.» (Broom, 1991: 4167). مک گلون معتقد است که «یک حیوان تنها در شرایطی در رفاه ضعیفی به سر می‌برد که سیستم‌های فیزیولوژیکی تا حدی مختل شوند که بقا یا تولید مثل با خطر و مشکل مواجه شود.» (Kennedy, 1992: 331).

با موضع‌گیری در برابر رویکرد احساس، دانشمندان تجربه ذهنی را کنار گذاشته و سوالاتی را درباره کاربرد عملی آن مطرح کرده‌اند. در راستای این اعتقاد، برخی از متفکران استدلال کردند که تجربه ذهنی حیوانات را نمی‌توان از نظر علمی بررسی کرد، همچنین این امر به طور مستقیم قابل مشاهده نیست.

دانشمندان، با توجیه اعتبار رویکرد عملکردی، استدلال می‌کنند که هیچ مشکلی در مطالعه عملکرد به جای احساس وجود ندارد، زیرا این دو مفهوم از نزدیک با یکدیگر ارتباط دارند (Fraser, 1997: 187). این بحث توسط باکستر (۱۹۸۳) ارائه شده است که سعی در نشان دادن رابطه بین احساسات ذهنی حیوانات، بهره‌وری کشاورزی و «تناسب بیولوژیکی» (تناسب تولید مثل) آن‌ها داشت. وی در این رابطه می‌گوید: «شرایط زندگی توسط گرسنگی، تشنگی، ناامیدی جنسی، دل‌زدگی، و شرایط جسمی نامطلوب و بسیاری از تجربیات دیگر تعیین می‌شود.» وی همچنین اظهار داشت که تجربیات ذهنی نمایشی روان‌شناختی از ویژگی‌های زیست‌شناختی حیوانات است. وی ارتباطی بین عملکرد بیولوژیکی و احساس ذهنی ایجاد کرده است، اما آن را در رابطه با مزایای

در نهایت می‌توان گفت که رفاه واقعی حیوانات باید هم‌زمان بر هر سه عامل تأکید داشته باشد، احساس، عملکرد و زندگی طبیعی. در تعریف ایده‌آل باید بر غذای مناسب، سلامتی، آسایش، ایمنی، بیان رفتار طبیعی آن‌ها و به طور قابل قبول، آزادی از حالات روحی دردناک تأکید شود.

۴ عقیم‌سازی: ضرورت و روش‌ها

عقیم‌سازی^۱ حیوانات به روش‌های مختلفی گفته می‌شود که باعث می‌شود یک حیوان به طور دائم قدرت تولید مثل خود را از دست بدهد. منظور از عقیم‌سازی (خنثی‌سازی) حذف منابع هورمون‌های کنترل کننده تولید مثل است. به بیان ساده‌تر، سلب قابلیت تولید مثل از حیوان زنده. بر اساس رویکرد حق‌محور، حیوانات دارای ارزش ذاتی‌اند و یکی از حقوق طبیعی حیوانات شهری حق تولیدمثل است. با تکیه بر چنین رویکردی، عقیم‌سازی نیز خلاف حق حیوان و ممنوع است. بنابراین باید تمام حیوانات شهری را درمان، انگل‌زدایی و واکسینه نمود، به تامین آب و خوراک آنان پرداخت و از هرگونه آسیب و آزار آنان اجتناب نمود. مطابق رویکرد پراگماتیستی (عمل‌گرایی)^۲، حیوانات قطعاً دارای حقوق هستند اما در عوض آرمان‌گرایی آنچه اکنون با امکانات و بودجه کنونی امکان‌پذیر و عملی است بهتر است اجرا شود. تامین حقوق حیوانات شهری مستلزم نیروی کار بسیار و هم‌چنین بودجه‌ی هنگفت است. افزایش جمعیت حیوانات شهری باعث افزایش تعداد حیواناتی است که از حداقل رفاه هم برخوردار نیستند. بنابراین اولویت با عقیم‌سازی حیوانات شهری موجود است که واقع‌گرایانه‌تر بوده و رفاه حیوانات شهری را تضمین می‌نماید.

نتیجه نهایی آن اثبات می‌شود. بر این اساس فلسفه پراگماتیستی از هدف‌های نظری خالی است و بیشتر به عمل توجه دارد.

بهره‌وری کشاورزی ارائه داده است (Baxter, 1983: 207).

بنابراین، هرچند رفاه حیوانات بدون در نظر گرفتن جنبه‌های روان‌شناختی موجودات حیوانی غیرممکن است؛ با این حال، برخی از استدلال‌های رویکرد عملکردی قانع‌کننده‌تر به نظر می‌رسند، زیرا سعی می‌کند هر دو جنبه ذهنی و جسمی را در دستیابی به نوع متعادل رفاه حیوانات لحاظ کند.

۳،۱،۳ رویکرد زندگی طبیعی

رویکرد زندگی طبیعی این دیدگاه را دارد که حیوانات باید بر اساس رفتار و نگرش طبیعی خود، خصوصاً در استفاده و رشد توانایی طبیعی سازگاری، برای زندگی بررسی شوند. از این نظر، کیلی-وورتینگتون معتقد است که «اگر ما به تکامل ایمان داشته باشیم پس از آن برای جلوگیری از رنج، لازم است که حیوان برای مدت زمانی تمام رفتارهای موجود در زیستگاه خود را انجام دهد.» (Kiley-Worthington, 1989: 323). درست است که همه حیوانات از طریق یک روند تکاملی طبیعی و در زیستگاه‌های طبیعی خود رشد کرده‌اند. با این حال، مشکل این است که عادات زندگی حیوانات طی فرایند تکامل تغییر کرده‌است. در مورد حیوانات اهلی، که قبلاً قبل از اهلی شدن از کنترل انسان آزاد بودند، دشوار است بپذیریم که اگر در یک محیط طبیعی زندگی آزادانه داشته باشند، وضعیت بهتری دارند. آن‌ها در تلاش برای سازگاری مجدد با «زیستگاه طبیعی» خود، مجبورند با دشواری‌های شدید روبرو شوند. در محیط داخلی حداقل از تغذیه، بهداشت و مراقبت برخوردارند. حیوانات اهلی به دلیل فرآیند اهلی‌سازی، از حیث مختلف با حیوانات دیگر متفاوت هستند. بنابراین، اجرای این روش منجر به افزایش رفاه برخی از حیوانات، به ویژه حیوانات خانگی نمی‌شود (Price, 1984: 32).

^۱ Neutering

^۲ مباحث نظری جریان پراگماتیسمی کم‌تر از رویکردهای دیگر است. در فلسفه ی پراگماتیسم، انطباق با واقعیت عینی از اهمیت چندانی برخوردار نیست و حقیقت هر چیز به وسیله

مشکلات فراوانی را برای محیط زیست انسانی و طبیعی به دنبال داشته باشد. لذا عقیم‌سازی به عنوان یکی از اصلی‌ترین راه‌حل‌های کنترل جمعیت حیوانات شهری و افزایش رفاه آنها در کشورهای مختلف جهان از دیرباز مورد توجه قرار گرفته است.

۴/۱ ضرورت

به‌طور کلی، مزایای عقیم‌سازی ضرورت آن را توجیه می‌کند. مهم‌ترین مزیت عقیم‌سازی جلوگیری از تولید مثل ناخواسته و افزایش جمعیت حیوانات است. همچنین تولید مثل دارای خطرات بالقوه‌ی فیزیکی است که با عقیم‌سازی می‌توان مانع آن شد. به عنوان مثال، سگ‌ها در هر دو جنس نر و ماده در معرض ابتلا به بیماری باکتریایی هستند که در زمان تولید مثل، تماس با جنین سقط شده و مواد دیگر ممکن است پدیدار شود. این باکتری می‌تواند باعث بیماری در سگ و انسان شود (Carmichael, 2006: 81).

پیشگیری از بروز شایع‌ترین عارضه بارداری با عنوان دیستوکیا، که از پیشرفت طبیعی زایمان جلوگیری می‌کند (Forsberg, 2007: 49)، همچنین خطراتی که در بارداری کمتر شایع‌اند مانند توکسمی، پیچ‌خوردگی و پارگی رحم و پیلونفریت، با عقیم‌سازی امکان‌پذیر است. (Johnston, 2001: 87). پیومترا نیز یک عفونت باکتریایی است که در محیط رحم توسط چرخه‌های تکراری فحلی ایجاد می‌شود. این بیماری عفونی را نیز می‌توان با عقیم‌سازی درمان و از عود آن جلوگیری کرد. به علاوه، مسلم است که برداشتن اندام‌های تولید مثل از بروز تومور بدخیم و عوارض بعدی جلوگیری می‌نماید (Klein, 2007: 618).

کاهش بیماری پوستی، افزایش سلامتی فیزیکی و طول عمر حیوان نیز از دیگر مزایای عقیم‌سازی هستند. عقیم‌سازی همچنین باعث کاهش گازگرفتگی و کنترل بیماری‌های خواهد بود. برنامه‌های جمع‌آوری، عقیم‌سازی و رهاسازی می‌تواند در ایجاد ثبات در جمعیت، کاهش خطرات بهداشت

هدف مشترک و نهایی تمام موجودات زنده روی کره زمین این است که آنقدر زنده بمانند تا نیمی از ژن‌هایشان را به نسل بعد منتقل کنند (Abrantes, 1997: 145). در سیر تکاملی، موجودی موفق محسوب می‌شود که توانایی حفظ ژن‌های خود را داشته باشد (Krukoni, 2008: 64). حیات و زندگی موجودات زنده شامل دو دسته فعالیت می‌شود: سوخت و ساز، و تولید مثل (Abrantes, 1997: 145). به عبارتی موجودی را می‌توان زنده لقب داد که سوخت و ساز و تولید مثل او فعال باشد. هر عاملی که یکی از این دو را تهدید کند، تهدیدی برای زندگی و حیات یک موجود زنده خواهد بود. از نظر و دید تکاملی، تولیدمثل نکردن یعنی انتقال ندادن ژن‌ها به نسل بعدی، که این امر همانند مردن یک موجود زنده است. انتخاب طبیعی از ژن‌هایی حمایت می‌کند که مربوط به جثه بزرگ‌تر و قابلیت مبارزه کردن هستند نه افزایش طول عمر حیوان. لذا از نظر تکاملی، عقیم کردن حیوان به منظور افزایش طول عمر او هیچ‌گونه سودی برایش ندارد (Krukoni, 2008: 67).

در طبیعت، بهترین سناریوی تولید مثل این است که موجود زنده خیلی زود به مرحله تولید مثل برسد و تمام بچه‌هایش هم زنده بمانند؛ که البته به‌طور طبیعی این اتفاق نمی‌افتد. بنابراین شرایط محیطی در اینکه حیوان چه زمانی به مرحله تولید مثل برسد و چند بار تولید مثل کند و هر بار چند بچه به‌وجود بیاورد، تاثیر گذارند. نهایت این ارزیابی‌ها در ماهی قزل‌آلا دیده می‌شود. این ماهی تمام انرژی خود را صرف بازگشت به زادگاه و تولید مثل می‌کند و سپس می‌میرد. یعنی در بعضی شرایط خاص محیطی حیوان ترجیح می‌دهد که به هر قیمتی که شده تولید مثل کند، حتی اگر به قیمت از دست رفتن جانش باشد. وقتی که احتمال تکثیر در آینده خیلی کم باشد، یک‌بار تولید مثل قبل از مرگ بهترین کار است (Krukoni, 2008: 75).

بدیهی است که میل طبیعی به جفت‌گیری و تولید مثل در حیوانات منجر افزایش چشم‌گیر و کنترل نشده جمعیت آنان شده و این امر می‌تواند

با وجود این، تامین چنین امکاناتی برای دولت‌ها بسیار دشوار خواهد بود و همواره جایگاه انسان در راس اولویت‌ها، مانع از تحقق این آرمان می‌شود. در نتیجه، کمبود امکانات نگاهداری از حیوانات و اولویت حق بهزیستی انسان‌ها می‌تواند موجبی برای اجرای قاعده‌ی الضرورات تبیح المحظورات؛ (ضرورت‌ها باعث مباح شدن امور ممنوعه می‌شود) باشد. در چنین شرایطی حقوقی که در سندی چون اعلامیه جهانی حقوق حیوانات^۱ ۱۹۷۸ تصریح شده است، به تامین حداقل رفاه حیواناتی که در تعامل با انسان‌ها هستند تنزل یافته و باعث نمایان شدن اهمیت رویکرد پراگماتیسمی می‌شود. لذا در شرایطی که امکان آرمان‌گرایی وجود نداشته و حیوانات در معرض تهدید هستند، بهتر است با توسل به قاعده‌ی حقوقی فوق، به جای طرح ایده‌های آرمانی، واقعیت کنونی را دریافت و به دنبال بهترین راه حل برای آن بود.

البته در پیروی از این دیدگاه نیز باید دید که حیوان پس از عقیم‌سازی می‌تواند با آسایش و بدون درد زندگی کند یا خیر. بنابراین نباید تنها به فکر جلوگیری از افزایش جمعیت حیوانات شهری بود، بلکه باید به رفاه و آسایش آنان پس از تولد هم توجه کافی نمود. این وظیفه، هم بر عهده شهروندان و هم دولت است. دولت موظف است با تصویب قوانین و تعیین نهاد مسئول ویژه‌ی سامان‌دهی حیوانات شهری از این حیوانات حفاظت نماید. به دلیل هم‌زیستی حیوانات شهری و شهروندان و خطر ابتلا به بیماری‌ها، برنامه‌ی منظم واکسیناسیون و درمان حیوانات شهری بیمار نیز باید در دستور کار دولت قرار گیرد.

علاوه بر ضرورت‌های بهداشتی، پزشکی و اجتماعی پیش‌گفته، استدلال دیگری که از منظر حقوقی قابل طرح است این است که باروری و تولید مثل در حیوان و انسان (به عنوان حیوان ناطق) حقی طبیعی و فطری است. اما حتی در خصوص

عمومی و بهبود وضعیت رفاه سگ‌ها مفید باشد (Jackman J, Rowan, 2007).

علاوه بر موارد بالا، یکی از عواملی که منجر به اتانازی یا حذف اجباری حیوانات از طبیعت می‌شود، عدم موفقیت در عقیم‌سازی حیوانات آزاد شهری است (Asilomar, 2004). طرفداران عقیم‌سازی معتقدند با کاهش میزان زاد و ولد، میزان مصرف به‌دنبال آن کاهش می‌یابد. به عنوان مثال، دکتر برندا گریفین در حمایت از قانونی که عقیم‌سازی قبل از واگذاری حیوانات شهری/خانگی را مجاز می‌داند، می‌نویسد: «... با توجه به محدودیت‌های مالی ویژه و منابع پناهگاه‌های حیوانات، تنها راه برای اطمینان از رفاه گربه‌ها و سگ‌های مازاد جلوگیری از حضور آنها در وهله اول است» (Griffin, 2009).

گرچه کشتار حیوانات شهری و عقیم‌سازی آنها هر دو در نگاه اول بر خلاف حقوق اولیه حیوانات است اما به نظر می‌رسد عقیم‌سازی تبدیل به روشی مرسوم برای ساماندهی حیوانات شهری شده است. در واقع همان‌گونه که مطرح شد یکی از حقوق حیوانات حق تولید مثل است که انسان‌ها حق تضییع آن را ندارند. انسان‌ها با گسترش شهرسازی و ورود به محل زندگی حیوانات باعث اهلی شدن و وابستگی این حیوانات شده و در نتیجه نسبت به حقوق آنان مسئولند.

مطابق با رویکرد حق‌محور، با دقت به وضعیت کنونی حیوانات شهری، می‌بایست انسان‌ها سرپناه مناسب، تغذیه، درمان و بهداشت حیوانات شهری را تامین نموده و از آزار و آسیب به آن‌ها به ویژه عقیم‌سازی پرهیز نمایند. این امر بودجه بسیار بالا، ظرفیت‌سازی فرهنگی و نیروی کار متخصص و هم-چنین همیاری شهروندان عادی را می‌طلبد و اجرای چنین طرحی قطعاً به بهزیستی حیوانات شهری و تضمین حقوق آنان می‌انجامد.

Declaration universelle droits de l'animal-1978

^۱ اعلامیه جهانی حقوق حیوانات ۱۵ اکتبر ۱۹۷۸ ترجمه دکتر علی مشهدی:

رایج نیست. بدیهی است هر تصمیمی برای خنثی کردن یک حیوان خاص باید شامل در نظر گرفتن گونه، محیط و زیست‌بوم، نیازهای اساسی، امکانات رفاهی، اهداف و انگیزه تصمیم گیرنده و همچنین خطرات و مزایای مشخص شده توسط داده‌های همه‌گیرشناسانه باشد.

عقیم‌سازی سگ‌ها و گربه‌ها کاری معمول در بیشتر کلینیک‌های دامپزشکی در سراسر جهان است. این امر معمولاً توسط جوامع، دامپزشکان و صاحبان حیوانات خانگی به عنوان بخشی از رویکرد استاندارد برای کنترل تولید مثل حیوانات خانگی در نظر گرفته می‌شود، که مزایای آن بیشتر از هزینه‌ها و خطرات ناشی از روش کار است.^۲ از آنجا که عقیم‌سازی ممکن است تأثیرات مثبت و منفی بر رفتار یا سلامتی یک حیوان بگذارد، بنابراین باید نتیجه‌ی تصمیم‌گیری برای عقیم‌سازی برای هر حیوان جداگانه در نظر گرفته شود (APBC, 2016).

امروزه در کشورهای پیشرفته برنامه‌های کنترل موالید، که مبتنی بر رویکردهای علمی هستند، عقیم‌سازی حیوانات را در راستای رفاه حیوانات شهری در دستور کار خود قرار داده‌اند.

۴٫۳ برنامه کنترل موالید در راستای رفاه حیوانات شهری

یک اصل اساسی در فلسفه‌ی حقوق حیوانات این است که صدمه زدن به موجوداتی با ارزش ذاتی، از جمله حیوانات غیرانسانی، فقط برای اینکه بتوانیم «بهترین نتایج کلی را برای همه به دنبال داشته باشیم» اشتباه است (Regan, 1983: 249). اما با وجود این گفته می‌شود که در مورد برخی از مسائل اخلاقی، مانند مسئله جمعیت بیش از حد حیوانات، این رویکرد باعث ایجاد مشکلات جدی نسبت به حیوانات خواهد شد (Boonin: 2003).

خود روش عقیم‌سازی، بلکه همچنین در طولانی مدت، بسته به جنس بیولوژیکی، سن در هنگام عقیم‌سازی، نژاد و گونه‌ی حیوان (Hart et al., 2014 ; Goh, 2016).

انسان‌ها نیز استثنائاتی وجود دارد، به طور مثال در صورت وجود یک نفع و یا مصلحت عمومی، می‌توان در زمینه حقوق مربوط به شخصیت انسان، دخالت کرد. حال که در خصوص انسان، مصلحت و نفع عمومی چنین امری را جایز می‌داند، به طریق اولی علی‌رغم اینکه باروری و تولید مثل از جمله حقوق فطری حیوان است، امکان دخالت در این حق نیز برای رعایت مصلحت و نفع جامعه میسر می‌شود.

۴٫۲ روش‌ها

در طبیعت، حیوانات بدون نیاز به دخالت انسان از تولید مثل ممانعت می‌کنند تا جمعیت به حدی نرسد که غذا تمام شود. وقتی یک جمعیت متشکل از چند گروه کوچک باشد، بعضی گروه‌ها هنگامی که جمعیت زیاد است از تولید مثل صرف‌نظر می‌کنند. سگ‌ها و گربه‌ها نیز گونه‌هایی از حیوانات هستند و آن‌ها نیز از همین شعور و قابلیت برخوردارند و هزاران سال است که از همین قانون تبعیت کرده‌اند. و تنها در چند دهه اخیر است که انسان به این نتیجه رسید که تعداد سگ‌ها و گربه‌ها بیشتر از حد مورد قبول او هستند و سعی در کنترل جمعیت آنان نموده است.^۱

اگرچه روش‌های بدون جراحی نیز برای پیشگیری از بارداری وجود دارد، اما بطور روتین، در جراحی دامپزشکی حیوانات نر را اخته می‌کنند؛ یعنی بیضه‌های حیوان را خارج می‌کنند و در حیوان ماده هم رحم و تخمدان‌ها را از بدن خارج می‌سازند (Hedlund, 2018: 111). روش‌های دیگری نیز به شکل محدودتری، به ویژه در خصوص حیوانات داخل در پناهگاه‌ها یا حیوانات خانگی، به چشم می‌خورد که شامل روش‌های خوراکی و تزریقی است. منتها به دلیل دشواری دسترسی منظم به حیوانات شهری، هزینه‌های زیاد و نتایج ارزیابی‌های علمی، این روش‌ها حتی در کشورهای پیشگام هم چندان

^۱ <https://noanimaltesting.ir>

^۲ با این حال، شواهد علمی فزاینده‌ای وجود دارد که نشان می‌دهد علی‌رغم مزایای جامعه و مالک، عقیم‌سازی حیوانات آن‌ها را به خطر می‌اندازد - نه تنها در کوتاه مدت مربوط به

دارند، اما این علاقه اساسی نیست و بنابراین نسبت به حقوق اساسی از اهمیت کمتری برخوردار است، حقوقی نظیر جلوگیری از درد و رنج بی وقفه یا گرایش به زنده ماندن (Rollin, 2006: 305).

به عنوان نمونه موفقی از اجرای برنامه‌های کنترل موالید، که عقیم‌سازی حیوانات را به عنوان راه‌حلی برای تامین رفاه آنان به لحاظ اخلاقی توجیه می‌کند، می‌توان به تجربه کشور یونان اشاره کرد که پیش از برگزاری بازی‌های المپیک ۲۰۰۴ آتن برنامه‌ای را برای ساماندهی حیوانات شهری پیش‌بینی کرد. در یونان، حیوانات شهری در تمام سطح کشور جمع‌آوری، عقیم‌سازی و واکسیناسیون و درمان دامپزشکی می‌شوند. پس از جمع‌آوری، به یک پناهگاه منتقل شده و در آنجا اگر تشخیص بر سلامت‌شان باشد، واکسیناسیون، عقیم‌سازی و پلاک‌گذاری می‌شوند و تا زمان واگذاری آنجا می‌مانند. اگر واگذاری ممکن نبود پس از تصمیم مسئولین می‌توانند به محل قبلی و طبیعی خود بازگردند که در آن محل تحت نظارت شهرداری و سازمان‌ها و اجتماعات حامی حیوانات باقی می‌مانند. در این کشور مالیاتی سالانه توسط مالکان سگ‌های خانگی به مسئولین محلی پرداخت می‌شود که درآمد این مالیات منحصراً صرف پیاده سازی برنامه‌های جمع‌آوری و نگهداری حیوانات شهری می‌شود. کمک هزینه‌ی نوسازی و ارتقای سطح پناهگاه‌های حیوانات شهری توسط مسئولین محلی یا سازمان‌های حامی حیوانات تامین می‌شود. همچنین شهرداری آتن تقریباً ۱٫۸ میلیون یورو برای برنامه حمایت و واگذاری حیوانات شهری اختصاص داده است (Mannhart et al., 2007: 33).

۵ بررسی تطبیقی

میزان عقیم‌سازی سگ‌ها و گربه‌های شهری از سال ۱۹۷۰ افزایش یافته است. این جراحی‌ها با هدف کنترل جمعیت حیوانات خانگی و بلاصاحب و مشکلات بهداشت عمومی ایجاد می‌شوند (Stubbs et al., 1993: 22). داوسون و همکاران (Dawson

با فرض اینکه برنامه‌های کنترل موالید - Trap- Neuter Return (TNR) با جلوگیری از افزایش جمعیت حیوانات شهری یا حداقل مقابله با آن‌ها، به طور موثر جمعیت آن‌ها را تثبیت می‌کند، اما آیا فلسفه‌ی حقوق حیوانات برنامه‌های TNR را محکوم می‌کند؟ در پاسخ باید گفت که فلسفه‌ی حقوق حیوانات منابعی را برای توجیه برنامه‌های TNR فراهم می‌کند که در جهت «مدیریت جمعیت حیوانات شهری» به کار می‌رود، حتی هنگامی که آسیبی را به افرادی که عقیم می‌شوند، وارد کند. گرچه اصل «احترام»، صدمه زدن به یک فرد (افراد) با ارزش ذاتی را به منظور جلوگیری از صدمه به دیگران منع می‌کند، اما فلسفه‌ی حقوق حیوانات متعهد به این عقیده است که عقیم‌سازی حیوانات شهری، تحت شرایط خاص، نه تنها مجاز، بلکه از نظر اخلاقی نیز اجباری است.

شو می‌گوید سه حق اساسی وجود دارد: حق معیشت، امنیت جسمی و آزادی. اگرچه ریگان از اصطلاح «حقوق اساسی» استفاده نمی‌کند، اما نوشته‌های او نشان می‌دهد که او نیز چیزی مشابه را در ذهن دارد. ریگان ادعا می‌کند که حقوق از سه فاکتور یا نیاز حیاتی محافظت می‌کند: حیات، جسم و آزادی‌های ما (Regan, 2003: 75).

سگ‌ها و گربه‌های شهری که توسط برنامه‌های TNR عقیم می‌شوند، از حقوق گسترده‌ای از جمله حق پرسه زدن آزادانه در محیط و حق ردیابی و شکار طعمه بهره‌مند بوده و از آن استفاده می‌کنند. اگر گربه‌ها عقیم شوند، گرچه ممکن است فرصت تولیدمثل را به گونه‌ای از دست دهند، اما این حیوانات هنوز هم می‌توانند از کیفیت زندگی خوبی برخوردار شوند، زیرا سایر فرصت‌های رضایت و رفاه برای آن‌ها باز است.

از آنجایی که برطبق استدلال فوق مسئله عقیم‌سازی با «حقوق اساسی» سروکار ندارد، بنابراین باید عقیم‌سازی را از زمره‌ی حقوق اساسی خارج دانست. گرچه این امر منکر این نیست که حیوانات شهری تمایل زیادی به فعالیت جنسی یا تولید مثل

دامپزشکی شده است. در کاتماندو، پایتخت نپال، (۲۰۱۲-۲۰۰۶) با عقیم‌سازی ۴۷٪ از سگ‌های ماده، کاهش جمعیت مشاهده شد (Kakati, 2012: 149). در شهرهای گلفو و فوئنتشولینگ بوتان جنوبی، در سال ۲۰۱۲، عقیم‌سازی ۵۶-۵۸٪ از سگ‌ها نشان داد اکثریت سگ‌هایی که آزادانه پرده می‌زنند بیمارهای پوستی دارند (Tenzin et al., 2015: 436). در داکا، بنگلادش، (۲۰۱۲-۲۰۱۳) مطالعه نشان داد که سگ‌های اخته‌شده نسبت به سگ‌های دست‌نخورده سالم‌تر بودند (Tenzin et al., 2015: 349). ناحیه شهر پینک، جیپور، هند (۱۹۹۴-۲۰۰۲)، عقیم‌سازی ۶۵٪ از ماده‌ها باعث کاهش ۲۸٪ در حجم جمعیت شد (Reece, Chawla, 2006: 292). در همین ناحیه (۲۰۱۱-۲۰۰۳) ۸۰-۷۰٪ از ماده‌ها عقیم شدند که باعث شد حدود ۵۰٪ کاهش در گازگرفتگی سگ‌ها ایجاد شود (Reece et al., 2013: 287). در جودپور، هند، (۲۰۰۷-۲۰۰۵) ۶۱/۸ - ۸۶٪/۵ عقیم‌سازی در ۶ ناحیه باعث افت جمعیت سگ‌ها شد. (Totton et al., 2010: 215)

البته مدت‌زمان موردنیاز برای رسیدن به نتیجه دل‌خواه نیز در مناطق مختلف تفاوت دارد. مطالعات روی برنامه‌های عقیم‌سازی در موقعیت‌های مختلف نشان داده است که تأثیر کلی آن‌ها بر کاهش حجم جمعیت ممکن است تا قبل از ۳۰ سال تحقق نیابد (مبتنی بر داده‌های یک پناهگاه در آمریکا) (Frank, 2004: 129). این میزان تا ۱۰ سال (برای عقیم‌سازی سگ‌های شهری در برزیل) (Dias & Baquero, 2015: 154)، و بین ۱۳ تا ۱۸ سال (برای عقیم‌سازی سگ‌های شهری در هند) تخمین زده شده است (Totton & Wandeler, 2010: 215).

در ادامه تجربه عقیم‌سازی در برخی از کشورهای پیشگام اروپایی و کشورهای آمریکای لاتین در امر حمایت از حقوق حیوانات شهری را از خلال بررسی قوانین رفاه حیوانات و رویه‌های عملی در این کشورها مورد بررسی قرار می‌دهیم.

113: 2013, et al.) معتقدند که نرخ عقیم‌سازی از ۱ تا ۴۳ درصد (Sallander et al., 2001: 71) در کشور-های مختلف بسته به متغیرهایی مانند وضعیت اجتماعی-اقتصادی، (Berthoud et al., 2011: 78) جنسیت صاحب (Glasser, 2021: 107)، جنسیت حیوان خانگی (Cocia, 2021: 107)، و درک مالک از روش‌ها و پیامدهای آن متغیر است (Dawson et al., 2013, 331).

در کشورهایی مانند ایالات متحده، استرالیا و نیوزیلند، عقیم‌سازی اکنون یک عمل قانونی و حتی اجباری است. اما در کشورهای آمریکای لاتین از جمله مکزیک، آرژانتین و شیلی مجاز است اما اجباری نیست (Pereira et al., 2018, 14). در کشورهای توسعه‌یافته مانند نروژ و آلمان، و همچنین در اسکاندیناوی، که در آن میزان حیوانات بلاصاحب و آزاد شهری کمترین میزان در جهان است، عقیم کردن سگ‌های سالم با جراحی، یک عمل غیرضروری و ممنوع است (Bowman report, 2022). اگرچه، سایر کشورهای اروپایی روش‌های جراحی را برای جلوگیری از تولید مثل حیوانات خانگی مجاز می‌دانند (Taghi poor, 2018: 91).

در مورد تأثیر برنامه‌های عقیم‌سازی با جراحی، بر جمعیت سگ‌ها در مناطق مختلف جهان می‌توان به مثال‌های زیر اشاره کرد:

در بالی، اندونزی، (۲۰۰۵-۱۹۹۸) ۵۱٪ از سگ‌های شهری عقیم شده‌اند (Jackman & Rowan, 2007: 63) همچنین در بانکوک، تایلند، (۲۰۰۲-۲۰۰۵) این تعداد کمتر از ۳۰٪ (Hemachudha, 2005: 120) و در سریلانکا، ۲۰۰۵، بین ۷۰-۹۰٪ بوده است (Jackman & Rowan, 2007: 65) که هیچ تأثیری بر جمعیت سگ‌های شهری نداشته است.

در مقابل عقیم‌سازی در ایالات متحده باعث کاهش در حجم جمعیت، ۵۰٪ کاهش در وقوع گازگرفتگی، ۷۵٪ کاهش در شکایات ناشی از بی‌رحمی با سگ‌ها و افزایش تقاضا برای خدمات

۵/۱ کشورهای پیشگام اروپایی

با ماده‌ی ۱۳ معاهده‌ی اجرایی اتحادیه اروپایی (TFEU)^۱ و پروتکل رفاه حیوانات الحاقی به معاهده-ی آمستردام،^۲ حیوانات به عنوان موجودات آگاه در اتحادیه اروپا شناخته می‌شوند که شایسته برخورداری از رفاه‌اند. این بدان معنی است که آنها دارای ارزش ذاتی هستند. (Lundmark hedman et al., 2021) در اتحادیه اروپا دستورالعمل‌های متعددی^۳ نیز در رابطه با حقوق حیوانات وجود دارد که همگی ضامن پنج آزادی حیوانات (به شرح یادشده در مقدمه مقاله) هستند. علاوه بر این، قوانین ملی رفاه حیوانات به عنوان مثال در سوئد، نروژ، اتریش، آلمان، بریتانیا و اسپانیا بر پیشگیری از رنج حیوانات، اجتناب از پیامدهای منفی رفاهی یا آسیب رساندن به حیوانات و مراقبت مناسب تمرکز دارد (Voogt et al., 2023, 9). این امری قابل انتظار است؛ زیرا مفهوم پنج آزادی، اساس قوانین اروپایی است که کشورهای عضو اتحادیه، به موجب اسناد موسس این سازمان، ملزم به اجرای آن هستند (Lundmark et al., 2018, Von gall & Gjerris, 2017, Cock buning, 2009).

با توجه به سابقه طولانی و تجربه موفق کشورهای اروپایی در امر حمایت از حیوانات، در مبحث حاضر به بررسی دو نمونه موفق از تجربیات کشورهای اروپایی در زمینه کنترل مولید و عقیم-سازی حیوانات از مجرای قانون‌گذاری و نظارت بر اجرای صحیح این قوانین می‌پردازیم.

۵/۱/۱ هلند

اولین مقرره‌گذاری در رابطه با رفاه حیوانات، در قانون کیفری سال ۱۸۸۶ هلند مطرح شد که

بدرفتاری با حیوانات را جرم می‌دانست. قانون اصلی هلند در مورد رفاه حیوانات، توسط پارلمان این کشور با تکیه بر ارزش ذاتی حیوانات در سال ۱۹۶۱ به تصویب رسید. به دنبال پیشرفت‌های اجتماعی و حقوقی در سطح جهان و به‌ویژه در اتحادیه اروپایی، در سال ۲۰۱۱ قانون رفاه حیوانات هلند^۴ به تصویب رسید. این قانون یکی از ابزارهای سیاستی است که برای محافظت از رفاه، سلامت و بهداشت عمومی حیوانات مورد استفاده قرار می‌گیرد. بسیاری از جنبه‌های قوانین و مقررات هلند در مورد رفاه حیوانات از قوانین اتحادیه اروپایی، نظیر ماده ۱۳ معاهده‌ی اجرایی اتحادیه اروپایی و دستورالعمل‌های یادشده در مبحث قبلی، سرچشمه می‌گیرد. قوانین ملی کشورهای عضو اتحادیه اروپا باید حداقل منطبق و یا سخت‌گیرانه‌تر از دستورالعمل‌های اتحادیه باشند.

به دلیل تغییر در قانون‌گذاری و برنامه‌های عقیم-سازی، کشور هلند به اولین کشوری تبدیل شده است که به هیچ وجه سگ‌های بی‌خانمان ندارد. دولت هلند برای بهبود حقوق حیوانات و محافظت از سلامتی آن‌ها قوانین سخت‌گیرانه‌تری در مورد رفاه حیوانات به اجرا گذاشته است. به‌طور خلاصه، سهل‌انگاری و بی‌رحمی نسبت به حیوان با حداکثر ۳ سال حبس قابل مجازات است. علاوه بر این، جریمه‌ای در حدود ۱۶۰۰۰ یورو یا بیشتر در انتظار مرتکب خواهد بود. رها کردن حیوان خانگی غیرقانونی است. به‌منظور رعایت قانون فوق، بخش ویژه مأمورین پلیس ایجاد شد که مسئول تحقیق در مورد بی‌توجهی به حیوانات و نجات حیوانات اهلی از موقعیت‌های خطرناک است. به‌موجب این قانون رها کردن حیوان خانگی -که از عوامل موثر در

2008/120/EC (Pigs); Directive 1999/74/EC (Laying Hens); Directive 2007/43/EC (Chickens for Meat Production); Regulation 1/2005/EC (Animal Transport); Regulation 1099/2009/EC (Killing of Animals).

⁴ The Animal Welfare Act in the Netherlands, known as "Wet dieren" in Dutch, was adopted on May 19, 2011.

¹ Treaty on the Functioning of the European Union, on 13 December 2007, entered into force on 1 December 2009. Article 13.

² The Protocol on Animal Welfare under the Amsterdam Treaty, on June 1997, entered into force on first May 1999.

³ Directive 98/58/EC (All Farmed Animals); Directive 2008/119/EC (Calves); Directive

تمرکز داشت. این ارزیابی‌ها حاکی از تاثیرگذاری قوانین حمایت از رفاه حیوانات و برنامه‌های کنترل مولید در این کشور بوده است (Buro, 2021).

۵٫۱٫۲ ایتالیا

در ایتالیا مقررات بسیاری در زمینه حمایت از حیوانات وجود دارد، که برخی در قوانین کیفری و سایر آن‌ها در قوانین خاص گنجانده شده‌اند. براساس قانون کیفری ایتالیا^۳، هرگونه رفتار یا عملی که علیه حیوانات انجام شود و ماهیت آن رفتار و عمل به‌گونه‌ای باشد که احساسات عمومی را جریحه‌دار نماید، قابل پیگرد جزایی است. مقررات مربوط به منع حیوان‌آزاری نیز در همین قانون برای کشتن و بدرفتاری با حیوانات، مجازات حبس و جزای نقدی در نظر گرفته است. به موجب قانون حمایت از حیوانات^۴ مصوب ۲۰۱۲، شهرداری نهاد صلاحیت‌دار برای حفاظت از حیوانات شهری است. ماده ۵ به ممنوعیت‌هایی مانند رها و ترک کردن حیوان، به زنجیر بستن و امثال آن تصریح کرده است.

برنامه کنترل جمعیت سگ‌های شهری برای نخستین بار به موجب قانون جامع حیوانات خانگی و پیشگیری از جمعیت سگ‌های شهری^۵ ایتالیا در سال ۱۹۹۱ پیش‌بینی شد. مطابق این قانون کشتن سگ‌ها و گربه‌های شهری ممنوع است مگر اینکه به بیماری صعب‌العلاجی مبتلا شده باشد که در این صورت مرگ حیوان تنها با تجویز دامپزشک مجاز است. همچنین این قانون استفاده از حیوانات شهری برای اهداف علمی را منع کرده است. سگ‌های شهری باید به وسیله علامت‌گذاری قابل شناسایی باشند. این قانون اعمال برنامه کنترل جمعیت سگ‌های شهری را نیز الزامی اعلام نمود.

افزایش جمعیت حیوانات شهری در سرتاسر جهان است- غیرقانونی است. در هر زمان کسی سگ شهری را در خیابان ببیند، سریعاً باید نهادهای کنترل حیوانات را فراخواند. آن‌ها می‌توانند مطمئن باشند که حیوان در اسرع وقت نجات یافته و تا زمانی که لازم است از آن‌ها مراقبت می‌شود.^۱

در هلند به دلیل اقدامات سازنده‌ای که در این زمینه انجام شده است هیچ سگ پرتاز شهری وجود ندارد. اما گربه‌های شهری وجود دارد.^۲ در این کشور تنها حیوانات به شدت بیمار، آن هم به روش کاملاً انسانی به روش مرگ آسان کشته می‌شوند که تصمیم نهایی را در این مورد مدیریت پناهگاه و دامپزشک اتخاذ می‌نمایند. برای هیچ حیوانی به دلیل ازدیاد جمعیت مرگ آسان اعمال نمی‌شود. برای به سرپرستی گرفتن سگ‌هایی با نژاد خاص و اصیل، مالیات سنگین وضع گردیده به این ترتیب، کسانی که می‌خواهند در خانه خود سگ داشته باشند، تشویق می‌شدند یکی از حیوانات زیادی را که در پناهگاه‌ها زندگی می‌کنند، بپذیرند و با این اقدام برای محدود کردن پرورش سگ، تبدیل به تجارت شدن زندگی موجودات زنده، کم‌رنگ‌تر شد. (Bouwman, 2015: 53)

قانون حیوانات هلند از ژانویه ۲۰۱۳ تا ژوئیه ۲۰۱۴ اجرا شد. طبق ماده ۱۰، این قانون باید پس از ۵ سال بازبینی و ارزیابی شود، چرا که برنامه کنترل مولید یک برنامه طولانی‌مدت است. بنابراین قانون حیوانات هلند در سال ۲۰۱۹-۲۰۲۰ توسط یک سازمان مستقل مورد ارزیابی قرار گرفت (Berenschot, 2020). دفتر ارزیابی و تحقیقات ریسک (Buro) سازمان ایمنی مواد غذایی و محصولات مصرفی هلند (NVWA) ارزیابی و مشاوره‌ی جداگانه‌ای داشت که بر محتوای قانون

³ Law n. 189 of July 20, 2004 Italian criminal code.

⁴ friuli Venezia giulia region law 20/2012 (animal protection)

⁵ Law n. 281 of August 14, 1991 "Framework Law for pet animals and the prevention of stray dog populations"

¹ why are there no stray dogs in the netherlands written by Maja Świątnicka September 4, 2019, <https://amsterdamhangout.com>

^۲ از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۹ تعداد سگ‌های پناه داده شده در هلند حدود ۱۰ درصد کاهش داشته و تعداد گربه‌ها حدود ۱۱ درصد افزایش داشته‌اند.

درمان، نشانه‌گذاری و رهاسازی حیوان اجرا کرد. هم-چنین واگذاری حیوانات نیز در این برنامه با الگوبرداری از قوانین ایتالیا انجام شد. در طول ده سال (متوسط عمر یک سگ شهری) به دلیل عقیم بودن حیوان و عدم امکان جایگزینی توسط سگ جوان، جمعیت کاهش یافت. این برنامه نسبت به اسکان در پناهگاه و هم‌چنین کشتار انبوه به‌صرفه‌تر است، چرا که هر چه سگ‌ها کشته شوند سگ‌های تازه متولد شده جای آن‌ها را می‌گیرند (Frizz, 2003: 33).

۵٫۲ آمریکای لاتین

در کشورهای آمریکای لاتین، جمعیت بیش از حد سگ‌های بلاصاحب یک مشکل جدی در رابطه با بهداشت عمومی است. در برنامه‌های عقیم‌سازی انبوه، برای مدیریت این موضوع و جلوگیری از اتانازی، به ضرورت عقیم‌سازی برای تقریباً ۴ تا ۱۰ میلیون حیوان در سال اشاره شده است. با وجود این، در کشورهای آمریکای لاتین به دلایل متعددی، از جمله زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نرخ عقیم‌سازی پایین بوده است.

۵٫۲٫۱ مکزیک

کشور مکزیک، قوانین فدرالی دارد که به رفاه حیوانات می‌پردازد. قانون عمومی تعادل اکولوژیکی و حفاظت از محیط زیست مکزیک (LGEEPA)^۲ شامل مقرراتی برای درمان حیوانات وحشی و اهلی است. علاوه بر این، قانون فدرال سلامت حیوانات^۳ جنبه‌های مربوط به سلامت و رفاه حیوانات را تنظیم می‌کند، به‌ویژه از نظر مراقبت‌های دامپزشکی و کنترل بیماری‌ها. با وجود این، در قوانین فدرال مکزیک هیچ مقرره‌ی الزام‌آوری در رابطه با لزوم عقیم‌سازی حیوانات وجود ندارد. برخی از ایالت‌ها یا شهرداری‌های مکزیک ممکن است قوانین محلی‌ای

در سال ۱۹۹۴ اولین برنامه کنترل جمعیت حیوانات شهری در ایتالیا LPA^۱ (Lega Pro Animale Projects) توسط سازمان رفاه حیوانات این کشور آغاز شد. ۳۳۲ سگ در چهار ماه و نیم از خیابان جمع‌آوری شدند. ۲۸۷ سگ عقیم‌سازی، واکسینه و علامت‌گذاری و در نهایت رها شدند این کار در سال‌های بعدی نیز تکرار شد. در حال حاضر جمعیت سگ‌ها زیر ۸۰ قلاده است و نشان از این واقعیت دارد که گرفتن/عقیم‌سازی/بازگردانی روش موثری است. در واقع، روش‌های مذکور نشان‌گر قانونگذاری دقیق و کارآمد ایتالیا و پیش‌بینی قابلیت اجرا و تلاش نهادهای صالح در تامین بستر مناسب برای کنترل جمعیت حیوانات شهری در عین تضمین رفاه و رعایت حقوق آن‌ها است. تجربه نشان داد که برخی روش‌های مدیریتی می‌تواند در طی یک دوره زمانی، کاهش چشم‌گیری در تعداد حیوانات شهری ایجاد کند. این روش‌ها شامل جمع‌آوری، عقیم‌سازی، شناسه‌گذاری، آموزش و آگاه‌سازی عموم است (Frizz, 2003: 7).

مسئله قابل توجه دیگر جنبه مالی اجرای برنامه است. قبل از شروع برنامه LPA هزینه بسیار زیادی صرف جمع‌آوری و کشتن سگ‌ها می‌شد بدون آنکه مشکل را حل کند. سپس قانون جدید کشتن سگ-های بی‌آزار و سالم را ممنوع کرد؛ بنابراین این روش منسوخ شد. سازمان رفاه حیوانات ایتالیا، اسکان سگ‌ها و سپری کردن باقی عمرشان در پناهگاه را نپذیرفت، چرا که باعث افزایش هزینه‌ها می‌شد. هم‌چنین پناهگاه را محل مناسبی برای حیات حیوانات تلقی نمی‌کرد (Frizz, 2003: 29).

ایتالیا سامان‌دهی حیوانات شهری را از طریق انتخاب یک زیستگاه برای نگهداری، عقیم‌سازی و

^۲ General Law for Ecological Equilibrium and Environmental Protection (LGEEPA), 1988

^۳ Federal Animal Health Law, 2007

^۱ این برنامه با حمایت دولت توسط سازمان رفاه حیوانات در ایتالیا به منظور اجرای قوانین در زمینه کنترل جمعیت حیوانات شهری در چند منطقه به صورت آزمایشی فعالیت خود را آغاز کرد و پس از حصول نتایج مثبت و قابل توجه، هم-چنان به اجرای برنامه ادامه داد.

به دلایل پیش‌گفته، در این کشور روش ارکیکتومی^۱ غیرجراحی با گلوکونات روی از سال ۲۰۰۸ به عنوان یک جایگزین عملی و مقرون به صرفه، به‌ویژه در مکان‌هایی که امکانات بالینی برای انجام یک روش جراحی وجود ندارد، جهت عقیم‌سازی حیوانات شهری مورد استفاده قرار گرفته است. این تکنیک بعداً در کشورهای دیگری مانند کلمبیا، پاناما و بولیوی برای مشکل ازدیاد جمعیت سگ‌ها اتخاذ شده و مورد استفاده قرار گرفته است (Griffin, 2012: 96).

۵,۲,۲ شیلی

قانون ملی رفاه حیوانات شیلی که به عنوان «قانون مسئولیت مالکیت حیوانات خانگی» یا «قانون چائو پساکائو» شناخته می‌شود^۲ در سال ۲۰۰۹ با هدف ترویج مالکیت مسئولانه حیوانات خانگی در این کشور به تصویب رسیده است. این قانون شامل مقررات مختلفی برای رفاه حیوانات خانگی است، اما عقیم‌سازی را الزامی نمی‌داند. با وجود این، بسیاری از شهرداری‌ها در شیلی برنامه‌های محلی را برای عقیم‌سازی حیوانات به‌ویژه با هدف کنترل جمعیت سگ‌ها و گربه‌های آزاد اجرا کرده‌اند. این برنامه‌ها اغلب خدمات عقیم‌سازی رایگان یا یارانه‌ای را ارائه می‌دهند.

رویکرد عقیم‌سازی در شیلی عمدتاً مبتنی بر تشویق مشارکت داوطلبانه‌ی صاحبان حیوانات خانگی و دوست‌داران حیوانات است. در برخورد با موضوع مدیریت حیوانات آزاد شهری، مناطق محلی در شیلی اغلب عقیم‌سازی را به عنوان یک استراتژی موثر در نظر می‌گیرند. این تلاش‌ها بخشی از سیاست‌های گسترده‌تر با هدف مدیریت و کاهش جمعیت حیوانات آزاد در مناطق شهری و روستایی است. بنا به دلایل گفته‌شده، در شیلی مشکلات

داشته باشند که عقیم‌سازی حیوانات خانگی را تجویز می‌کند. با این حال، میزان الزام‌آوری و اجرای این مقررات از منطقه‌ای به منطقه دیگر متفاوت است. البته، ممکن است موارد خاصی وجود داشته باشد که در آنها عقیم‌سازی از نظر قانونی الزامی باشد؛ به‌عنوان مثال عقیم‌سازی درخصوص نژادهای خاصی از سگ‌ها، عقیم‌سازی در مناطقی خاص، یا عقیم‌سازی حیواناتی که در پناهگاه‌ها نگهداری می‌شوند. این قوانین معمولاً بخشی از تلاش‌ها برای کنترل جمعیت حیوانات شهری و ترویج مالکیت مسئولانه حیوانات خانگی است.

به عنوان نمونه‌ای از ایالت‌های مکزیکی، در یوکاتان، ۷۲,۸٪ از مردم ساکن شهرها صاحب سگ هستند، اما تنها ۳,۱٪ از این سگ‌ها عقیم شده‌اند و این عمل با نرخ کمتری نسبت به مولید سگ‌ها اتفاق می‌افتد. هنگامی که در مورد دلایل عقیم نشدن سوال شد، ۷۴,۶٪ از مالکان اظهار داشتند که این به دلیل خطرات و رنج ناشی از جراحی است. (Ortega et al., 2007, 27).

البته همان‌گونه که گفته شد، تعداد کم حیوانات عقیم‌شده در مکزیکی تحت تاثیر عوامل اجتماعی-اقتصادی نیز هست، چرا که در مناطق روستایی منابع کم است و خدمات عمومی موجود نیست. در نتیجه تنها ۱,۸ درصد از حیوانات عقیم می‌شوند. به همین دلیل، در بسیاری از مناطق، بدون هیچ‌گونه الزام قانونی، کمپین‌های عقیم‌سازی‌ای تشکیل شده است. نهادهای دولتی و یا سازمان‌های غیردولتی اغلب کلینیک‌های عقیم‌سازی و عقیم‌سازی رایگان یا کم‌هزینه‌ای را سازمان‌دهی می‌کنند تا مشارکت داوطلبانه‌ی صاحبان حیوانات خانگی یا دوست‌داران حیوانات را تسهیل کنند (Kisiel et al., 2016, 37).

² National Animal Welfare Law, known as the "Responsible Pet Ownership Law" or "Chao Pescao Law", dated 2009.

^۱ شامل تزریق مستقیم ماده ای به بیضه است که باعث قطع شدن اسپرماتوزن (تولید اسپرم) میشود. این روش به نسبت جراحی کمتر تهاجمی است اما می‌تواند باعث درد و تورم شود. این روش سگ نر را نابارور می‌کند اما لزوماً بر رفتار یا تولید هورمون به اندازه جراحی و اخته کردن اثر نمی‌گذارد.

انجام معاینات و مراقبت‌های بهداشتی لازم، واگذاری و عقیم‌سازی در این دستورالعمل پیش بینی شده است. گرچه این دستورالعمل جنبه حمایتی ندارد و با هدف کنترل و معدوم سازی جمعیت سگ‌های ولگرد تنظیم شده است، با این حال، هیچ یک از ترتیبات مقرر در آن اجرا نمی‌شود. به علاوه، در نظام حقوقی ایران قوانین حمایتی مبتنی بر رفاه حیوانات شهری و جرم‌انگاری برخی اعمال علیه آن‌ها نیز وجود ندارد.

با وجود خلاء قانونی و بسیاری از محدودیت‌ها، چندین سازمان مردم‌نهاد و پناهگاه در ایران تاسیس شده که به حمایت از حقوق حیوانات شهری می‌پردازند و در مورد واکسیناسیون، درمان، عقیم‌سازی و مراقبت از آن‌ها تلاش می‌نمایند. با وجود این، باید متذکر شد که فعالیت آن‌ها کافی نبوده و همچنین پناهگاه‌ها مکان مناسبی برای حیات حیوانات شهری نیستند. در ادامه با توجه به مصاحبه‌های متعدد انجام شده، به بررسی عملکرد برخی از آن‌ها در زمینه عقیم‌سازی و سپس به عملکرد شهرداری به عنوان نهاد اجرایی می‌پردازیم:

سگ‌ها در *جان پناه صبا* (صبا دیده بان طبیعت البرز) عقیم می‌شوند. تیم جان پناه صبا با یوتانایز^۲ مخالف است و نهایت تلاش ایشان برای حفظ حیات حیوان است. تنها مواردی که مرگ آسان انجام شده مربوط به بیماری لیشمانیوز^۳ بوده که در مراحل پیشرفته و غیرقابل درمان قابل انتقال به انسان است. (مصاحبه با اسکندرزاده، ۱۴۰۰).

زمین و ملک مورد استفاده در *پناهگاه مهر بابلسر* توسط شهرداری تامین شده و این ارگان برای نظافت، حراست و جمع‌آوری و زنده‌گیری حیوانات شهری نیرو و امکانات در اختیار پناهگاه قرار داده

جهت اجرا توسط شهرداری‌ها و دهیاری‌های تابعه به استان‌ها ایلاع گشته است.

^۲ مرگ آسان

^۳ عفونت ناشی از انگل لیشمانیا، که باعث ایجاد زخم و ضایعات پوستی می‌شود و قایل انتقال به انسان است.

ناشی از تردد آزادانه سگ‌ها و تولیدمثل کنترل نشده از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰ افزایش یافته و ۱٫۵ میلیون دلار برای کمپین‌های عقیم‌سازی در مناطق دور افتاده یا مکان‌هایی با تعداد بالای سگ‌های بلاصاحب هزینه شده است (Garde et al., 2022). (12)

در رابطه با کشورهای آمریکای لاتین باید به این نکته توجه نمود که در اغلب کشورهای این منطقه، عقیم‌سازی حیوانات آزاد شهری قاعده‌مند و الزامی نشده است. با این حال، چندین کشور منطقه از جمله مکزیک، شیلی، برزیل و آرژانتین برنامه‌ها و سیاست‌های مختلفی را در رابطه با عقیم‌سازی حیوانات -اغلب به‌عنوان بخشی از ابتکارات گسترده‌تر در راستای رفاه حیوانات و بهداشت عمومی- اجرا کرده‌اند. بخش عمده‌ای از تلاش‌ها در این منطقه، از سوی جامعه مدنی، سازمان‌های مردم‌نهاد و نیروهای داوطلب در حال انجام است. این امر بیان‌گر ضرورت عقیم‌سازی حیوانات شهری از دیدگاه جامعه است، که با مبانی اخلاقی، حقوقی، طبیعی و بهداشتی عقیم‌سازی حیوانات هم‌راستا است. گرچه ضروری است کاهش جمعیت بیش از حد حیوانات، با آموزش مالکیت مسئولانه همراه و بر اساس یافته‌های علمی باشد.

۵٫۳ ایران

در حال حاضر الگوی قانونی مرتبط با حیوانات شهری در ایران، برای حمایت از حقوق و نحوه ساماندهی آن‌ها موجود نیست. تنها دستورالعمل کنترل جمعیت سگ‌های ولگرد^۱ در ۱۳۸۷ تنظیم شده که طبق آن شهرداری مسئول جمع‌آوری، درمان و عقیم‌سازی سگ‌های شهری می‌باشد و در صورتی که حیوانی غیرمفید باشد مرگ او باید بدون درد انجام شود. نصب قلاده و شناسنامه‌دار کردن سگ،

^۱ دستورالعمل کنترل سگ‌های ولگرد توسط دفتر هماهنگی خدمات شهری معاونت امور شهرداری‌های سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور تنظیم و در جلسه مورخ ۱۳۸۷/۱۱/۷ به تصویب ستاد مرکزی کنترل جمعیت حیوانات ناقل بیماری به انسان رسیده است. این دستورالعمل در تاریخ ۱۳۸۷/۱۱/۲۰

بوئین زهرا واقع شده و نقش مهمی در ساماندهی و جمع‌آوری سگ‌های شهری ایفا می‌کند. این مرکز به مساحت ۲ هزار متر مربع و دارای ساختمان اداری، آشپزخانه، اتاق جراحی، سالن ریکآوری و داروخانه به مساحت ۱۰۰ متر مربع است. همچنین این مرکز با حضور افراد آموزش دیده شامل دامپزشک، نیروی کارگری کارآموده و کارشناس فنی تشکیل شده است. در این کمپ سگ‌ها ابتدا معاینه می‌شوند و پس از تشخیص سلامت یا بیماری، سگ‌های سالم مراحل انگل تراپی، واکسیناسیون و عقیم‌سازی را طی می‌کنند و اگر غیر از این باشد به شیوه مرگ با ترحم کشته می‌شوند (مصاحبه با دالوندی، ۱۴۰۰).

لازم به ذکر است در تشکیلات شهرداری‌ها کمیسیونی به نام کمیسیون مبارزه با حیوانات ناقل و موذی نیز وجود دارد که با حضور فرمانداری، محیط زیست، نیروی انتظامی، شبکه بهداشت و دامپزشکی اقدام به تصمیم‌گیری در خصوص سگ‌های شهری می‌نمایند. سابق بر این سگ‌های شهری را معدوم می‌کردند اما با وجود فعالیت شبکه‌های اجتماعی و سمن‌ها و اطلاع‌رسانی گسترده این روش کم‌رنگ شده و بحث نگهداری و عقیم‌سازی حیوانات جایگزین آن شد. به این صورت که با انعقاد قرارداد با پیمانکاران به جمع‌آوری و نگهداری در کمپ می‌انجامید. اما به دلیل مشکلات مالی عظیم شهرداری‌ها این روش نیز غیرممکن جلوه می‌کرد. در نهایت با ورود استانداری‌ها به این قضیه هم‌چنان به اتلاف سگ‌های شهری ادامه داده شد. سابقاً سگ‌های شهری توسط پیمانکاران به وسیله طعمه‌های سمی یا اسلحه‌های شکاری اتلاف می‌شدند. یکی از مضرات روش طعمه‌های سمی آن بود که احتمال داشت حیوان پس از خوردن سم مفقود شده و پیمانکاران نتوانند جسد آن را معدوم سازند که این امر باعث ایجاد عفونت‌ها، بوی بد لاشه و غیره می‌شد. استفاده از اسلحه شکاری نیز خطراتی برای افراد حاضر در محل در بر داشت (مصاحبه با دالوندی، ۱۴۰۰).

است. در این پناهگاه، اولویت عقیم‌سازی با حیوانات ماده است (مصاحبه با بهزادی، ۱۴۰۰).

در *پناهگاه نجات حیوانات* همه‌ی حیوانات عقیم هستند و تنها در صورتی که قادر به زندگی خارج از پناهگاه باشند، بعد از عقیم‌سازی پلاک‌گذاری و در مکان‌های مشخصی رهاسازی شده، و هر روز یا یک روز در میان غذارسانی می‌شوند. (مصاحبه با اعظمی، ۱۴۰۰).

پناهگاه مهر بیرجند، سگ‌های را عقیم می‌کند آنها توسط دامپزشکی واکسن هاری دریافت می‌کنند و پلاک‌کوبی می‌شوند اما متأسفانه تا امروز اجازه رهاسازی صادر نشده است. مدیریت پناهگاه مهر بیرجند معتقد است که گرچه شهرداری همکاری لازم را به عمل می‌آورد، بهتر است این مسئولیت به اداره دامپزشکی محول شود و پیشنهاد می‌دهند که ضروری است سگ‌های هر منطقه جمع‌آوری، واکسینه و عقیم‌سازی شوند، ضد انگل دریافت کنند، پلاک‌کوبی شوند و در کمترین زمان ممکن به قلمرو خود بازگردند. همچنین برای اطلاع از آمار حیوانات، شماره پلاک‌ها باید در سیستم ثبت شود (مصاحبه با شالچین، ۱۴۰۰).

شهرداری که مطابق دستورالعمل کنترل جمعیت سگ‌های ولگرد ۱۳۸۷ نهاد مسئول تلقی می‌شود، وظیفه کنترل حیوانات شهری را بر عهده شرکت مدیریت پسماند محول کرده است. موارد متعددی از تخلف پیمانکاران در راستای این مسئولیت مشاهده شده است؛ از جمله تزریق اسید، مسموم کردن غذا، پرس در ماشین زباله، سوزاندن و... به نظر می‌رسد این اعمال نه برای انجام مسئولیت بلکه از مصادیق حیوان‌آزاری است. البته مصادیق و نمونه‌های موفق‌تری از اقدامات شهرداری‌ها نیز در ایران وجود دارد؛ از جمله سازمان مدیریت پسماند شهرداری قزوین که هم‌اکنون کنترل و نظارت دقیقی را در مورد سگ‌های شهری در سطح شهر قزوین دارد و در صورت پی بردن به بلاصاحب بودن آن‌ها، کار انتقال به کمپ حامی را انجام می‌دهد. این کمپ در مجتمع محمدآباد و در کیلومتر ۲۸ جاده قزوین-

پذیرد. مدت تفاهم نامه از تاریخ انعقاد به مدت یک سال بوده و در صورت تمایل طرفین قابل تمدید است. جمع‌آوری سگ‌های بلاصاحب از طریق زنده-گیری با استفاده از داروی ترکیبی بیهوشی و مرگ با ترحم و همچنین انتقال لاشه بر عهده پیمانکار خواهد بود.

قیمت های پیشنهادی به شرکت عمران و توسعه توسط شهرداری برای زنده گیری با داروی بیهوشی ۱۱۰ هزار تومان، زنده گیری و مرگ با ترحم ۱۶۰ هزار تومان، زنده‌گیری و عقیم‌سازی سگ‌های نر(جراحی)، پلاک‌گذاری) ۳۲۰ هزار تومان و زنده گیری و عقیم-سازی سگ‌های ماده با عمل جراحی و سپس پلاک-گذاری ۳۷۰ هزار تومان است.

این تفاهم‌نامه به امضای مدیر کل دفتر امور شهری و شوراهای استان قزوین، نماینده دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان، نماینده اداره کل دامپزشکی استان، نماینده اداره کل حفاظت محیط زیست استان و شرکت عمران و توسعه شهرستان ساوجبلاغ رسید. با این وجود اجرای آن در نهایت به دلیل مشکلات مالی و کمبود بودجه، کمبود نیروی کار و مخالفت برخی از مسئولین لغو شد.

۶ نتیجه‌گیری

از منظر حقوق حیوانات، عقیم کردن حق تولید مثل حیوانات را محدود می‌کند. منتها اگر گزینه‌های معقول دیگری وجود نداشته باشد، جلوگیری از تولد حیوانات ناخواسته می‌تواند رفاه هر دو جمعیت حیوان و انسان را بهتر تضمین کند.

البته استفاده از روش‌های عقیم‌سازی در کنترل جمعیت باید با شواهدی همراه باشد که نشان می‌دهد این روش در منطقه موردنظر ثمربخش است و با استانداردهای کافی دامپزشکی، مدیریت درد و مراقبت‌های پرستاری انجام می‌شود. تجربه کشورهای پیشگام در زمینه حمایت از حقوق حیوانات نشان می‌دهد که امروزه عقیم‌سازی به یکی از راهکارهای واقع‌گرایانه و نتیجه‌بخش در تامین رفاه

در حال حاضر شیوه جدید استانداری‌ها همان شیوهی اتلاف است اما با پوشش دیگری که در ملاء عام انجام نشده و منجر به واکنش‌های حامیان نشود. این شیوه موسوم به اتلاف با ترحم، سگ‌ها را با یک دارت بیهوش و به محلی دورتر منتقل کرده با تزریق آمپول‌هایی اتلاف می‌کنند. سپس لاشه‌ها را به محل پسماند انتقال داده و شرکت پسماند آن را با آهک دفن می‌کند. هزینه‌ی این روند را کارفرما (شهرداری یا مدیر خدمات شهری) پرداخت خواهد کرد (مصاحبه با دالوندی، ۱۴۰۰).

در مورد نهاد ناظر بر شهرداری در کنترل جمعیت حیوانات شهری این نکته قابل ذکر است که این نهاد اصولاً در قراردادهای شبکه بهداشت را دخالت می‌دهد گرچه به واقع نظارتی وجود نداشته و تنها اسماً در قرارداد شرکت دارد. در مورد دستمزد و هزینه‌های اجرای چنین قراردادهایی، مجموع هزینه‌های بیهوش کردن، اتلاف با ترحم، جابه‌جایی تا مرکز پسماند و همچنین محاسبه ی بیمه و مالیات، برای هر قلاده حدود ۲۰۰ هزار تومان است (مصاحبه با دالوندی، ۱۴۰۰).

به عنوان نمونه‌ای از نظارت بر فعالیت‌های اجرایی می‌توان به تفاهم‌نامه‌ای اشاره کرد که با نظارت وزارت کشور و استانداری قزوین با موضوع جمع‌آوری، زنده‌گیری و عقیم‌سازی سگ‌های بلاصاحب که در تیر ماه ۱۳۹۹ در دفتر امور شهری و شوراها تنظیم شده است؛ در راستای اجرای دستورالعمل کنترل جمعیت سگ‌های بلاصاحب، تفاهم نامه‌ای فی مابین استانداری قزوین به نمایندگی مدیر کل دفتر امور شهری و شوراهای استان قزوین و شرکت عمران و توسعه شهرستان ساوجبلاغ با مدیریت شخصی به عنوان پیمانکار منعقد گردید. طبق مواد تفاهم‌نامه‌ی مذکور، شهرداری مسئول تعیین مبلغ قرارداد، تعهد به هماهنگی با مراجع ذیصلاح، نظارت بر حسن انجام کار و تعیین محل دفن لاشه است. کلیه‌ی مراحل باید با هماهنگی دستگاه‌های ذیربط (دانشگاه علوم پزشکی، محیط زیست، دامپزشکی و غیره) صورت

قانونی و بسیاری از محدودیت‌ها، چندین سازمان مردم نهاد و پناهگاه در ایران تاسیس شده که به حمایت از حقوق حیوانات شهری می‌پردازند و در مورد واکسیناسیون، درمان، عقیم‌سازی و مراقبت از آن‌ها تلاش می‌نمایند. با وجود این، باید متذکر شد که حمایت از حقوق و رفاه حیوانات در ایران نیازمند پیش‌بینی ترتیبات قانونی و سازمانی مترقیانه‌تری است که امید است با تلاش‌های جامعه مدنی و اراده دولت در آینده‌ای نزدیک محقق شود.

همان‌گونه که گذشت، کشورهای پیشگام نیز از ابتدا بهترین روش‌ها را انتخاب نکرده‌اند، بلکه به آهستگی و با تجربه و آزمودن روش‌های مختلف توانسته‌اند مشکلات حیوانات شهری را حل و فصل نمایند. بنابراین ایران نیز قادر خواهد بود با استفاده از این تجارب موفق، در عین حمایت از رفاه حیوانات شهری، مساله‌ی جمعیت آنها را نیز حل و فصل نماید. بنابراین پیشنهادات مطرح شده با هدف درج در قوانین آتی و اجرای برنامه‌های کنترل موالید در ایران شامل این موارد است:

- کاهش تعداد حیوانات شهری تا سطحی قابل قبول (براساس میزان جمعیت و امکانات موجود)؛
- به‌کارگیری روش‌های عقیم‌سازی مقرون به‌صرفه‌تر (روش‌های غیرجراحی)، نظیر کشورها امریکای لاتین؛
- افزایش مالکیت مسئولانه شامل منع رهاسازی حیوانات خانگی و به‌سرپرستی گرفتن حیوانات شهری؛
- اجرای روش سه‌گانه یا برنامه‌های تله-گذاری/عقیم‌سازی و واکسیناسیون/بازگردانی؛
- پلاک‌گذاری حیوانات عقیم‌شده؛
- در نظرگرفتن مناطقی امن جهت رهاسازی و نظارت مداوم بر حیوانات عقیم‌شده؛

حیوانات شهری بدل شده است. مطالعات تطبیقی نمایانگر اثربخشی این روش در طولانی‌مدت است.

تجارب عملی کشورها و مبانی نظری رفاه حیوانات حاکی از این است که در شرایطی که امکان آرمان‌گرایی وجود نداشته و حیوانات در معرض تهدید می‌باشند، بهتر است به جای طرح ایده‌های آرمانی، واقعیت کنونی را دریافت و به‌دنبال بهترین راه‌حل برای آن بود. در این شرایط می‌توان تفاوت اصطلاح حقوق حیوانات و رفاه حیوانات را دریافت. تولید مثل حق حیوان است، عقیم‌سازی عاملی برای تامین رفاه حیوان. به این صورت که از تولد حیواناتی جلوگیری خواهد شد که امکان دارد چند روز پس از تولد از بین بروند، در غیر این‌صورت تمام طول حیات بیمار بوده یا گرسنگی و تشنگی باعث مرگ آنان می‌شود. در واقع با عقیم‌سازی حیوان شهری از ورود رنج و درد آینده پیشگیری می‌شود. از سوی دیگر با مقایسه کشتار انبوه (معدوم‌سازی) و عقیم‌سازی به راحتی می‌توان عقیم‌سازی را به عنوان روشی انسانی‌تر انتخاب نمود. نمی‌توان حیوانات زنده را از حیات محروم کرد اما جلوگیری از تولد ناخواسته حیوانات باعث می‌شود که این حیوانات مرگ‌های دردناک و پر از رنج کمتری را متحمل شوند. همچنین باید دید که حیوان پس از عقیم‌سازی می‌تواند با آسایش و بدون درد زندگی کند یا خیر. بنابراین نباید تنها به فکر جلوگیری از افزایش جمعیت حیوانات شهری بود، بلکه باید به رفاه و آسایش آنان در طول مدت حیات‌شان نیز توجه نمود. این مهم از طریق ارتقای قوانین حمایت از حیوانات یا رفاه حیوانات قابل حصول است که پژوهش‌های آتی را در حوزه قانون‌گذاری می‌طلبد.

گرچه روش عقیم‌سازی تا حدودی در ایران نیز ذیل دستورالعمل کنترل جمعیت سگ‌های ولگرد اجرا می‌شود؛ لکن در ایران، نظام‌مندی برنامه‌های کنترل موالید در راستای رفاه حیوانات کمتر مورد توجه بوده است. به‌علاوه، در نظام حقوقی ایران قوانین حمایتی مبتنی بر رفاه حیوانات و جرم‌انگاری برخی اعمال علیه آن‌ها نیز وجود ندارد. با وجود خلاء

- اجرای بلندمدت برنامه‌های کنترل موالید؛
- تصویب قانون خاص در رابطه با حیوان-آزاری و معدوم‌سازی حیوانات؛
- تعیین ارگان مسئول و طرح وظایف آن؛
-
- اعطای مجوز و تامین مالی فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد و پناهگاه‌های حیوانات؛
- اجرای برنامه های آموزشی در سطوح مختلف جامعه.

منابع

- Abrantes, R.; Rasmussen, R. (1977). *The evolution of canine social behavior*, dogwise publishing.
- Aronson, Myla F. J. ; La Sorte, Frank A. ; Nilon, Charles H. ; Katti, Madhusudan ; Goddard, Mark A.; et al. (April 2014). "[A global analysis of the impacts of urbanization on bird and plant diversity reveals key anthropogenic drivers](#)". Proceedings of the Royal Society B. 281 (1780): 20133330. [doi:10.1098/rspb.2013.3330](#). [PMC 4027400](#). [PMID 24523278](#).
- Association of Pet Behaviour Counsellors (APBC) book of companion animal behavior, by Appleby, D. (editor) (2016). London, Souvenir Press Ltd.
- Baxter, M. R. (1983). Ethology in environmental design for animal production. *Applied Animal Ethology*, 9.
- Belsare, A.; Vanak, A. (2020). Modelling the challenges of managing free-ranging dog populations, *Nature Scientific Reports* 10.
- Boonin, D. (2003). Robbing PETA to Spay Paul: Do Animal Rights Include Reproductive Rights? *Between the Species* 13(3).
- Bouwman, M. (2015). Animal sheltering in the Netherlands, Reaching out to the community, *mantra on view hotel*.
- Bowman Report. (2022) Global Desk—The Great Spay-Neuter Debate. Available online: <https://bowmanreport.com/blogs/all-articles/global-desk-the-great-spay-neuter-debate>.
- Brambell Report. (1965). Report of the technical committee to enquire into the welfare of animals kept under intensive livestock husbandry systems. London: Her Majesty's Stationery Office.
- Broom, D. M. (1991). Animal welfare: concepts and measurement. *Journal of Animal Science*, 69.
- Broom, DM.; Faster, AF. (2015). *Domestic animal behavior and welfare*, CABI.
- BuRO. (2021). Advice from BuRO on the evaluation of the animals act (Utrecht: NVWA).
- Carmichael LE. ; Greene CE. (2006). *Infectious Diseases of the Dog and Cat*. 3rd ed. Philadelphia (PA), USA. WB Saunders.
- Cocia, R.I.; Rusu, A.S. (2010). Attitudes of Romanian pet caretakers towards sterilization of their animals: Gender conflict over male, but not female, *companion animals*. *Anthrozoos* 23.
- Dawson, J.K.; Howell, T.J.; Ruby, M.B.; Bennett, P.C. (2019). Throwing the baby out with the bath water: Could widespread neutering of companion dogs cause problems at a population level? *Front. Vet. Sci*.
- Forsberg CL, Persson G. (2007). A survey of dystocia in the Boxer breed. *Acta Veterinaria Scandinavica*, 21.
- Frank J. (2004). An interactive model of human and companion animal dynamics: the ecology and economics of dog overpopulation and the human costs of addressing the problem. *Hum Ecol* 32(1).

- Fraser, D., Weary, D. M., Pajor, E. A., & Milligan, B. N. (1997). A scientific concept of animal welfare that reflects ethical concerns. *Animal Welfare* 6.
- Friz D. (2003). The Problem of Stray Animals practical and effective management methods, *The Foundation Mondo Animale Onlus Frontiers in Veterinary Science* 4.
- Garde, E.; Marín-Vial, P.; Pérez, G.E.; Sandvig, E.M. (2022). A review and analysis of the national dog population management program in Chile. *Animals* 12.
- Glasser, C.L. (2021). Attitudes toward spay/neuter in the US Population: Urban/rural, cat/dog, and demographic differences. *Anthrozoos* 34.
- Griffin, B. (2009). Revisiting the basics: The importance of sterilization – that little ounce of prevention carries weight in the battle against animal homelessness. *Animal Sheltering Magazine*.
http://www.animalsheltering.org/resource_library/magazine_articles/mar_apr_2009/shelter_medicine_the_importance_of_sterilization.html
- Guseva, V. (2013). Dog Ownership through the Eyes of a Stray Dog: Property Rights and the Stray Dog Population. Undergraduate Honors Theses.
- International Companion Animal Management Coalition (ICAM). (2007). Humane dog population management guidance. <http://icamcoalition.org>
- Jackman J., Rowan A. (2007). Free-Roaming Dogs in Developing Countries: The Benefits of Capture, Neuter, and Return Programs. *State of the Animals*. https://animalstudiesrepository.org/sota_2007/10
- Jena N. P. (2017). *Animal Welfare and Animal Rights: an Examination of some Ethical Problems*, J Acad Ethics, Springer Science and Business Media Dordrecht.
- Johnston SD., Root Kustritz MV., Olson PNS. (2001). *Canine and feline theriogenology*. Philadelphia (PA), USA: WB Saunders; 2001.
- Kakati K. (2012). Street Dog Population Survey, Kathmandu, Final Report to WSPA.
- Kennedy, J. S. (1992). *The new anthropomorphism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Khoshyari Hajibaba, R., Majdi, A. (2013). Protection of animals in Iranian laws and international documents". *Medical Law Quarterly*. 26. [in persian]
- Kiley-Worthington, M. (1989). Ecological, ethological, and ethically sound environments for animals: toward symbiosis. *Journal of Agricultural Ethics*. 2.
- Kisiel, L.M.; Jones-Bitton, A.; Sargeant, J.M.; Coe, J.B.; Flockhart, D.T.; Reynoso Palomar, A.; Canales Vargas, E.J.; Greer, A.L. (2016). Owned dog ecology and demography in Villa de Tezontepec, Hidalgo, Mexico. *Prev. Vet. Med.* 135.
- Klein, MK. (2007). *Tumors of the female reproductive system*. In: Winthrow SJ, Vail DM, editors. *Withrow and MacEwen's Small Animal Clinical Oncology*. 4th ed. St. Louis (MO), USA: WB Saunders Elsevier.

- Krukonis G., Bar, T. (2008). *evolution for dummies*. wiley publishing inc.
- Lundmark Hedman, F., Berg, C., and Stéen, M. (2021). Whose interest matters when regulating animal welfare? a Swedish case study, *Justice and food security in a changing climate*. Wageningen: Wageningen Academic Publishers.
- Mondal, R.; Protopopova, A.; Bhadra, A. (2023). The human-animal bond and at-home behaviours of adopted Indian free-ranging dogs, *Applied Animal Behaviour Science*, Volume 268.
- Ortega-Pacheco, A.; Rodriguez-Buenfil, J.C.; Bolio-Gonzalez, M.E.; Sauri-Arceo, C.H.; Jiménez-Coello, M.; Forsberg, C.L. A. (2007). Survey of dog populations in urban and rural areas of Yucatan, Mexico. *Anthrozoos* 20.
- Pereira, M.A.A.; Gonçalves, L.A.; Evangelista, M.C.; Thurler, R.S.; Campos, K.D.; Formenton, M.R.; Patricio, G.C.; Matera, J.M.; Ambrósio, A.M.; Fantoni, D.T. (2018). Postoperative pain and short-term complications after two elective sterilization techniques: Ovariohysterectomy or ovariectomy in cats. *BMC Vet. Res.* 14.
- Price, E. O. (1984). Behavioral aspects of animal domestication. *Quarterly Review Biology*, 59.
- Reece JF, Chawla SK, Hiby AR. (2013). Decline in human dog-bite cases during a street dog sterilisation programme in Jaipur, India. *Vet Rec* 172(18).
- Reece JF, Chawla SK. (2006). Control of rabies in Jaipur, India, by the sterilisation and vaccination of neighbourhood dogs. *Vet Rec* 159 (12).
- Reece, J. F, (2007). Rabies in india: an ABC approach to combating the disease in street dogs. *Vet.Rec.*161.
- Regan, Tom. (1983). *The Case for Animal Rights*. Berkeley: University of California.
- Regan, Tom. (2003). *Animal Rights, Human Wrongs: An Introduction to Moral Philosophy*. New York: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Rollin, Bernard. (2006). *Animal Rights and Human Morality* (Third Edition). New York: Prometheus Books.
- Sallander, M.; Hedhammar, Å.; Rundgren, M.; Lindberg, J. (2001). Demographic data of a population of insured swedish dogs measured in a questionnaire study. *Acta Vet. Scand.* 42.
- Shahbazi, A. (2011). Animal rights; theory and practice, *Public Law Research*, Volume 14, Issue 36. [in Persian]
- Stubbs, W.; Bloomberg, M.; Scruggs, S.; Schille, V.; Senior, D. (1993). Prepubertal gonadectomy in the domestic feline: Effects on skeletal, physical, and behavioral development. *Vet. Surg.* 22.
- T. Mannhart, T. Senders, T. Hoppenbrouwers, A. (2007). Steiger A catch-neuter-release project for free-roaming dogs and cats in Rhodes, Greece: Problem analysis and effectiveness of the strategy. *Journal of American Veterinary Medical Association* [JAVMA].
- Taghipoor A. (2018). Criticism of the translation of the Council of Europe's

- law book, Critical Research. *Journal of Humanities Texts and Programs*. 50. [in persian]
- Tenzin, T., Ahmed, R., Debnath, NC., Ahmed, G., Yamage, M. (2015). Free-roaming dog population estimation and status of the dog population management and rabies control program in Dhaka City, Bangladesh. *PLoS Negl Trop Dis*. 9(5).
- Totton. SC., Wandeler, AI., Ribble, CS. (2011). Stray dog population health in Jodhpur, India in the wake of an animal birth control (ABC) program. *Preventive Veterinary Medicine* 98.
- Vakil, A. (2020). Emergence of Transnational Approaches to Animal Welfare Law, *Public Law Studies Quarterly*, Vol. 50, No. 1.
- Von Gall, P., Gjerris, M. (2017). Role of joy in farm animal welfare legislation. *Soc. Anim.* 25 (2). doi: 10.1163/15685306-12341444
- Voogt, AM., Ursinus, WW., Sijm, DTHM., Bongers, JH. (2023). From the Five Freedoms to a more holistic perspective on animal welfare in the Dutch Animals Act. *Front. Anim. Sci.* 4. doi: 10.3389/fanim.2023.1026224
- World Health Organization/World Society for the Protection of Animals (WHO/WSPA) (1990): Guidelines for dog population management. WHO Document WHO/ZOON/90.165, Geneva.